

DİASPORİK YAŞAMIN PSİKO-ANATOMİSİ - I: MÜSLÜMAN-TÜRK GÖÇMENLERİN ÖZEL VE SOSYAL YAŞAMLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA

Mustafa KOÇ*

Özet

Bu nitel çalışmanın amacı, ‘özel, sosyal, dinsel’ vb. çeşitli diasporik yaşam boyutlarının temel özelliklerinin yanı sıra ‘kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon’ gibi diasporik olgular ile ‘kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon’ gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkında diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin öznel görüşlerini ortaya koymaktır. Çalışmanın genişliği sebebiyle yedi ayrı makale formatında düzenlenen bu araştırmanın deseni, nitel yöntem kullanılarak ‘betimleyici ve yorumlayıcı durum çalışması’ şeklinde tasarlanmıştır. Nitel veriler, Türkiye’den Birleşik Krallık’a dış-göç deneyimi yaşayan 7 denekle 2009-2013 yılları arasında yüz yüze görüşerek yapılan yapılandırılmış röportaj kayıtlarından oluşmaktadır. Elde edilen nitel veriler ise teorik açıdan belirgin olmayan ana temalar ve alt temalar oluşturularak analiz edilmiştir. Bu bağlamda bu birinci makalede, Müslüman-Türk göçmenlerin “özel ve sosyal yaşamları” üzerine elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Diasporik yaşam, Azınlık grup, Özel yaşam, Sosyal yaşam.

PSYCHO-ANATOMY OF THE DIASPORIC LIFE-I: A QUALITATIVE STUDY ON TURKISH-MUSLIM IMMIGRANTS’ PRIVATE AND SOCIAL LIVES

Abstract

The purpose of this qualitative study is to delineate some of the essential qualities of various dimensions of diasporic life such as ‘special, social, religious’ as well as the subjective opinions of Muslim-Turkish immigrants living diasporic life about diasporic phenomena such as ‘identity, anomie, loneliness, social exclusion, assimilation and integration’ and various mental health parameters such as ‘self-realization, reasons for living, hopelessness, anxiety, depression’. The research design for this study, organized into seven separate articles due to the comprehensiveness of the study, is planned as ‘a descriptive and interpretive case study’. Qualitative data consists of structured interviews conducted by face-to-face interviews with 7 subjects who experienced immigration from Turkey to the United Kingdom between 2009 and 2013. The obtained qualitative data is analyzed by creating main themes and sub-themes which are not theoretically explicit. In this context, this first article provides the findings, obtained on “private and social lives” of Muslim-Turkish immigrants.

Keywords: Immigrant, Diasporic life, Minority group, Private life, Social life.

* Doç. Dr.; Balıkesir Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolojisi Bilim Dalı Öğretim Üyesi & Manevi-Psikolojik Danışmanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü; [e-posta: mustafakoc@balikesir.edu.tr]

GİRİŞ

Psiko-sosyo-antropo-teolojik bir içeriğe sahip olan “diaspora” kavramı; kendi do-ğup büyüdükları ülkeden çıkarak dünyanın başka ülkelerinde yaşayan göçmen topluluklara atf yapan teknik bir terimdir. Psiko-sosyolojik bakış açısından ‘diaspora: grup kimliği, ortak tarih, kültürel pratikler, anlatılar ve hayaller üzerinde temellenen karmaşık bir sosyal yapı’ olarak tanımlanabilir. Bu tanım diasporanın sürdürülebilir olmasında rol oynayan birçok faktörü de içermektedir. Dolayısıyla diasporik ilişki, her durumda en az iki toplum, kültür ve grup arasındaki ilişkide temellenen karmaşık bir yapı olduğundan diasporanın ekonomik ve politik etkilerinden de söz etmek mümkündür. Adı geçen olguya ilişkin burada en genel anlamda “(i) kolektif kimlik veya kimliklendirme süreçlerinin farklı şekillerine sahip olan dağılmış grup; (ii) bu çeşitli grupların yaşadığı ulus devletler ve (iii) bu ulus devletler ile bir dizi sosyo-ekonomik ve kültürel bağ aracılığıyla sürdürülen karmaşık ortaklıklar.” şeklinde ortaya çıkan üç temel sosyal alandan söz edilebilir.

Yukarıda “üçlü ilişki” biçiminde sözü edilen dağılmış grup, bu grubun yaşadığı ulus devletler ve sürdürülen ortaklıklar arasındaki psiko-sosyo-antropo-teo-politik ilişki, diasporik oluşumların ve tartışmaların merkezi özelliğini şekillendirmektedir. Bu üçlü perspektiften bakıldığında, diaspora en azından iki mekanı –anavatan ve yurtdışı- hatırlatan ‘anavatan-gurbet gerilimi’ şeklinde ortaya çıkan merkezi bir karmaşık gerilimi de içerisinde barındırmaktadır. Bu yaklaşımdan hareket eden literatüre göre en geniş anlamda, diasporanın bir anavatan ve bir de gurbet nosyonuna sahip olması gerektiği iddia edilebilir (Hidroğlu, 2011: 9; Kalra & Kalhon & Hutynuk, 2005).

Diaspora kavramının içeriğine ilişkin kısa bir girişten sonra makalenin bu aşamasında, söz konusu olguya ilişkin genel bir fotoğraf oluşturması bakımından Avrupa’da diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin istatistiksel bilgilerinin paylaşılması yararlı olacaktır. 1960’lı yılların başından itibaren Batı Avrupa ülkelerine ekonomik kazanç merkezli çalışma amacıyla giden Türkiye kökenli göçmenler, yarım yüzyıllık bir dönemi geride bırakmışlardır. Dolayısıyla bugün 3 milyonu Almanya’da olmak üzere Avrupa’da 5 milyonu aşan sayıda ‘Türkiye kökenli’ göçmen bir nüfus yaşamaktadır. Bu sayı, 6-6,5 milyon olarak verilen bütün dünyadaki Türkiye kökenli göçmenlerin % 80’den fazlasının Avrupa’da yaşadığını da göstermektedir. Türkiye kökenli göçmenlerin Avrupa’daki varlığı dikkate alındığında, artık ‘misafir’ hatta ‘göçmen’ olduklarını söylemek oldukça zordur. Zaman içinde sosyo-ekonomik ve siyasal statülerinde de önemli değişiklikler olan Avrupa’daki Türkiye kökenli göçmenlerin % 90’ı 11 yılı aşkın bir süredir; % 57’si ise 21 yılı aşkın süredir Avrupa’da yaşamaktadır. Türkiye kökenli göçmenlerin % 30’undan fazlası ise Avrupa ülkelerinde doğmuştur. 5 milyon ile Avrupa Birliği (AB) üyesi 10 ülkenin nüfusundan fazla bir sayıya ulaşan ‘Avrupalı Türkler’in yarısından fazlasının artık AB

vatandaşı olduğu da bilinmektedir. Bu demografik görüntü, başlı başına önemli bir diasporik güce işaret etmekle birlikte, daha da önemli olan siyasal, ekonomik ve kültürel alanda da Türkiye kökenlilerin etkinlik ve ağırlığının özellikle de Avrupa'da ciddi biçimde hissedilmesidir (Erdoğan, 2015: 110; ayrıca bkz. Şen, 2009: 63-65).

'Avrupalı-Türk göçmeni' pratiği üzerinden yukarıda kısa istatistiksel verileri yer alan Avrupa'da yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin diasporik yaşamlarının psiko-anatomisi bağlamında bazı nitel analizler yapılabilir. Bazı Avrupa ülkelerinde -örneğin Almanya gibi- şu anda 4. ve hatta 5. kuşağın yaşamaya başladığı dikkate alınacak olursa, göçmenlerin 'özel ve sosyal' yaşamlarına ilişkin aşağıda yer alan bazı psiko-sosyo-antropo-teolojik analizlerin yapılması mümkündür:

- (i)-Türkiye'den Avrupa'ya dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin birinci kuşağının Avrupa'ya işçi göçündeki temel amacı, birkaç yıl çalışarak para biriktirip tekrar Türkiye'ye dönerek ekonomik açıdan rahat bir yaşam sürebilmektir. Dolayısıyla geleceğini Avrupa'da ailesiyle yaşamak ve çocuklarının eğitimi ve kimlik sorunlarını düşünme durumunda değildi. Fakat Avrupa'daki yaşamlarına devam ederken çocuklarda eğitim ve uyum sorunları başlayınca kaçınılmaz biçimde pratik çözüm arayışlarına girilmiştir.
- (ii)-İkinci kuşağın Hıristiyan toplumdan aldığı kültür ile evde Müslüman anne-babanın kültürel aktarımı arasında fark ortaya çıkmış ve bu durum da, özel yaşamlarındaki kuşaklararası çatışmaları hızlandırmıştır. Söz konusu bu çatışmayı minimize edebilmek için bazı göçmen aileler, çocuklarını Avrupa'nın olumsuz etkisinden korumak amacıyla Türkiye'de okutmayı tercih etmişlerdir. Fakat temel eğitimin bir kısmını veya tamamını Avrupa'da alan göçmen çocukların Türkiye şartlarına uyum sağlamalarında da farklı sorunlar ortaya çıkmıştır. Ortaöğrenimini Türkiye'de tamamlayan göçmen öğrenci, Avrupa'da niteliksiz bir işçi konumunda olmuştur. Temel eğitim sonrası eğitimine Avrupa'da devam etme durumunda kalan öğrenci ise gerek yetersizlik, gerekse bir an önce iş gücüne katılıp ekonomik kazanç sağlamak amacıyla çoğunlukla meslek okullarına gönderilmiştir.
- (iii)-İkinci kuşak, bir yönüyle anne-babasının istek ve kültürü ile karşı karşıya kalırken bir yanıyla da üçüncü kuşağı oluşturan ve Türkiye kültüründen daha çok Avrupa'da yaşadığı ülke kültürünü benimseyen çocuklarının arasında kalmışlardır. Dolayısıyla birinci kuşak, genelde çocuğunu küçük yaşta getiremediğinden Avrupa'da çocuk olmanın ortaya çıkaracağı kültür ve eğitim sorunlarının yeterince farkına varamamıştır. Bu kuşağın, genç yaştaki çocuğu için temel sorunu, çevreden etkilenme ve meslek sahibi olmak şekilde ortaya çıkmıştır. İkinci kuşak ise Avrupa'da büyüyen küçük çocuğunun kültür ve eğitim sorunlarını daha fazla hissetmiştir. Birinci kuşak, kendisinin İslami kimliğini yeterli görürken, arkadan gelen ikinci kuşağın bu dinsel kimliğiyle ilgili çok fazla kaygı taşıyamamıştır.

- (iv)-Birinci kuşak, Türkiye’de eğitime gönderdiği çocuğunun Türkiye şartlarına uyumunda fazla sorunla karşılaşmazken; ikinci kuşağın, Avrupa’da yetişen çocuğunu Türkiye’ye eğitime gönderdiğinde uyum sorunları yaşanmıştır. Birinci kuşak için Müslüman olduğunu hatırlama Türkiye’ye yönelik ve Türkiye şartlarıyla yakından ilgiliyken, 2. ve 3. kuşak için İslami bir dinsel kimliğe sahip olma konusu, Avrupa şartlarına göre Müslüman olma sorunu olarak algılanmıştır. İkinci kuşak, birinci kuşağın çocuklarının eğitimlerine Avrupa’da yatırım yapmamış olmasını eleştirmiştir.
- (v)-İkinci kuşak, birinci kuşağa göre Avrupa’da kalıcı ve Avrupa şartlarına göre çözümler düşünerek daha materyalist ve daha rahat harcayan bir nesil olmuştur. Türkiye özlemi ve Türkiye’ye yatırımları olmakla beraber Türkiye’ye gelmeyi bilinmez bir tarihe erteleme durumunda kalmıştır. Kendi çocuğuna Türk dili ve kültürünü öğretmekle beraber çocuklarının Avrupa’nın daha fazla etkisinde kaldığını görmüştür. Bu nedenle çocuklarının eğitimini Avrupada yaptırmak zorunda olduğunu gördüğü için buna göre çözümler aramıştır.
- (vi)-Üçüncü kuşak, Türkiye’yi bir ana ülke ama hatıraları ve özlemi olmayan bir ana ülke olarak kodlamıştır. Bu kuşak için Türkiye yaşamı, gelecek beklentisi ve hatıraları, eğitimi ve yatırımları orada olmayan, ama anne-babasının ve dedesinin yaşadığı bir ülke konumuna gelmiştir. Dolayısıyla bu üçüncü kuşak, zaman zaman ana ülkeye gitse bile dil, kavramlar, hislenme ve davranışlarının ana ülke çocukları gibi olmadığı görülmüştür (ayrıca bkz. Gencer, 2009: 399-406).
- (vii)-Avrupa’da Müslüman-Türk göçmenlerin kurdukları sivil toplum kuruluşlarının birinci kuşak üzerinde yaşadığı ülkede bulamadığı dini ve milli duygu ve heyecanı uyandırarak dinsel ve milli kimliklerini koruyucu bir şemsiye görevi gördüğünden söz edilebilir. Dolayısıyla bu türden oluşumlar, gerek dinsel yaşantısı olanların dinsel yönelimini daha da canlandırmasında ve gerekse ana ülkesinde dinsel yaşantısı olmayan, fakat yaşadığı ülkedeki farklılık ve baskılarla dinsel ve etnik davranışlara ilgi duyan göçmenlere yön vermesinde etkili olmuştur. Dolayısıyla başarıları yeterli sayılan bu birinci kuşak, Avrupa’da küçük camiler açmak ve burada, önceden zaten İslam’ı bilen ve kısmen yaşayan göçmen Türklere, İslam’ı anlatmak ve onların dinsel ve milli duygularını canlı tutmak, İslami ve milli değerleri korumak amacıyla çaba harcayanların varılacak bir hedefi olmuştur.
- (viii)-Birinci kuşaktan çıkan eğitim ve toplum rehberleri, Avrupa şartlarında yetişmeye başlayan ikinci ve üçüncü kuşağın beklenti ve isteklerini tam kavrayamamış ve onlarla yeterli iletişimi kuramamıştır. Sonraki kuşaklarda ise zamanla Türkiye’ye olan ilgi ve bilgi, duygu ve özlem giderek azalmıştır. Dolayısıyla Türkçe’ye ihtiyaç duymaz duruma gelen son kuşak için artık Türkçe öğrenmek,

gereksiz bir durum olarak algılanmaya başlanmıştır. Söz konusu bu diasporik yaşam tablosu ise Türkçe'nin bilinmemesine bağlı olarak kimlik sorunlarını derinleştirmiş ve arkasından din öğretimi konusunu da daha karmaşık bir duruma sokmuştur (Oruçlu, 1999: 102-103; ayrıca krş. Akıncı & Kutlay, 2009: 123-137).

a. Problem ve Amaç

Avrupa'da yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin 'özel, sosyal, dinsel' vb. çeşitli yaşam boyutlarının yanı sıra 'kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon' gibi diasporik olgular ile 'kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon' gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkındaki öznel algılarına bağlı olarak görüşlerinin belirlenerek diasporik yaşamın psiko-anatomisinin ortaya çıkarılması ve söz konusu tablonun öznel algılarındaki değişimlerin kaynaklarıyla birlikte incelenmesi araştırılmaya değer bir problem olarak ortada durmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın problem cümlesi: "Türkiye'den Birleşik Krallık'a dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin 'özel, sosyal, dinsel' vb. çeşitli yaşam boyutlarının yanı sıra 'kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon' gibi diasporik olgular ile 'kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon' gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkındaki öznel algıları nasıl bir betimsel tablo ortaya çıkarmaktadır?" şeklinde oluşturulmuştur.

Bu nitel çalışmanın amacı, diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin 'özel, sosyal, dinsel' vb. çeşitli diasporik yaşam boyutlarının yanı sıra 'kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon' gibi diasporik olgular ile 'kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon' gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkındaki öznel algılarına bağlı olarak görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda bu araştırma, 2009-2013 yılları arasında United Kingdom / Birleşik Krallık'ta "*Avrupalı Müslüman-Türk Diasporasının Ruh Sağlığı ile Dindarlık İlişkisini Haritalama*" üzerine ampirik bir kişisel projeye **ön-hazırlık içerikli** nitel veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından gerçekleştirilen nitel desenli bir çalışmadır.

b. Sayıtlar ve Sınırlılıklar

Bu nitel araştırmanın sayıtları; "(a)-Seçilen araştırma metodolojisi, bu çalışmanın amacına ve konusuna uygundur; (b)-Çalışma grubu, araştırma evrenini temsil yeteneğine sahiptir; (c)-Kaynaklardan sağlanan nitel ve nicel veri ve bilgiler gerçeği yansıtmaktadır; (d)-Bu çalışmada yer alan sosyo-demografik bilgi formu ile yapılandırılmış röportaj soruları, tüm katılımcılar tarafından içtenlikle cevaplanmıştır." şeklinde belirlenmiştir.

Öte yandan bu çalışmanın sınırlılıkları bağlamında, (i) bu araştırma Birleşik Krallık sınırları içinde yaşayan Müslüman-Türk göçmenler (n=7) üzerinde yapılmıştır. Dolayısıyla bu nitel araştırma için yapılan genellemeler, araştırmada kullanılan çalışma grubuyla sınırlıdır. (ii) Ayrıca yine araştırma, metodolojik olarak nitel araştırma yöntemiyle sınırlıdır.

c. Yöntem

Bu çalışmada, nitel bir araştırma yöntemi olarak “betimleyici ve yorumlayıcı durum çalışması” yaklaşımı kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel bilgi toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” biçiminde tanımlamak mümkündür. Nitel araştırmada genellikle ‘(i) çevresel bilgi, (ii) süreçle ilgili bilgiler ve (iii) algılar’ şeklinde üç tür bilgi toplanır. Bunlardan çevresel bilgiler, araştırmacının yer aldığı sosyo-psiko-demografik, kültürel ve fiziksel özelliklere ilişkin olduğu için bu tür bilgiler, sürece ve algılara ilişkin verilere temel oluşturur. Süreçle ilgili bilgiler, araştırma süresince neler olup bittiği ve bu olanların araştırma grubunu nasıl etkilediğine ilişkindir. Algılara ilişkin bilgiler ise araştırma grubunun süreç hakkında düşündüklerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Yukarıda yer verilen bu üç tür bilginin toplanması için bir araştırmacının bazı nitel bilgi toplama yöntemlerini kullanması gerekir. Nitel araştırmada en yaygın olarak kullanılan “görüşme, gözlem ve yazılı dokümanların incelenmesi” biçiminde üç tür bilgi toplama yöntemi vardır. Bu araştırmada bu üç tür yöntem de kullanılmıştır. Bu genel kategoriler yine kendi içinde alt kategorilere ayrılmaktadır. Örneğin; görüşme yöntemini, “(a) kullanılan aracın özelliğine göre (i) açık uçlu, (ii) yapılandırılmış, (b) araştırmacının pozisyonuna göre (i) katılımcı, (ii) katılımcı olmayan” gibi alt kategorilere ayırmak mümkündür.

Nitel metodolojide en sık kullanılan yöntem ‘görüşme’dir. Görüşme katılımcıların perspektiflerini, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir nitel yöntemdir. Görüşmede kullanılan temel yöntem ise ‘sözlü iletişim’dir (Yıldırım, 1999: 7-17).

Yukarıda verilen metodolojik kuramsal bilgi bağlamında;

- (i)- “Görüşme” yöntemi, araştırmacının deneklerle yaptıkları röportaj sürecinde;
- (ii)-“Gözlem” yöntemi, Türkiye’den Birleşik Krallık’a dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin arasında 4 yıl yaşayan araştırmacının, bu çalışma için elde ettiği nitel verileri yorumlaması sürecinde;

(iii)-“Yazılı dokümanların incelenmesi” yöntemi ise konuyla ilgili literatürün incelenerek araştırmadan elde edilen verilerin literatüre uygunluğu bağlamında yapılan nitel analiz sürecinde kullanılmıştır.

Ayrıca bu çalışmada kullanılan görüşme yöntemi, “(a) kullanılan aracın özelliğine göre ‘yapılandırılmış [röportaj]’, (b) araştırmacının pozisyonuna göre ise ‘katılımcı’ gibi alt kategoriler bağlamında düzenlenmiştir.

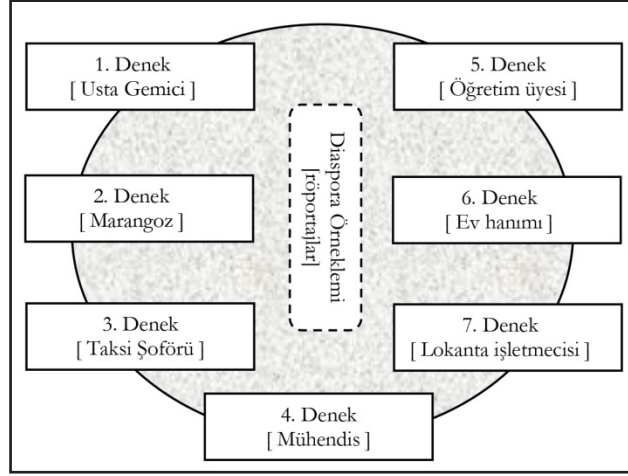
Öte yandan nitel araştırmanın en önemli bileşenini “nitel veri” oluşturmaktadır. Nitel veri, belirli amaçlar doğrultusunda, doğal ortamda, gözlem ve görüşme gibi çeşitli teknikler yoluyla elde edilen ve katılımcıların olaylara ilişkin algı ve düşüncelerini içeren her türlü bilgidir. Bu durumda nitel verinin nicel araştırmalarda yapıldığı gibi sayılara indirgenmesi amaçlanmaz. Nitel veriyle araştırmacı, araştırılan konu hakkında okuyucuya betimsel ve gerçekçi bir resim sunmayı amaçlamaktadır. Bu nedenle nitel verinin ayrıntılı ve belirli bir derinliğe sahip olması büyük önem taşımaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013; Özdemir, 2010: 327).

Bu çalışma, –yukarıda da vurgulandığı gibi- nitel bir “betimleyici ve yorumlayıcı durum çalışması’dır. Nitel bir yaklaşım olarak durum çalışması, sınırlı bir durum hakkında gözlem, görüşme, görsel-ışitsel materyaller, dokümanlar gibi çoklu bilgi kaynakları aracılığıyla detaylı ve derinlemesine bilgi toplandığı bir durum betimlemesi ya da durum temalarının ortaya koyulduğu nitel bir yaklaşımdır (Creswell, 2009’dan akt. Çayır & Gökbulut, 2015: 255). Bu çalışmanın görüşme ve süreci içinde katılımcıların ortaya koyduğu röportaj metinleri, araştırmanın nitel bir veri kaynağı olarak kullanılmıştır.

Bu çalışmada araştırmacı, aynı zamanda röportajları yapan uygulayıcıdır. Burada araştırmacı, hem süreci planlamış ve uygulamış, hem de veri toplama ve analiz aşamasıyla araştırmayı yürütmüştür. Özetle, çalışma grubu seçiminden veri toplama ve analiz sürecine kadar geçen aşamalarda nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

c.a. Çalışma Grubu ve Sosyo-Demografik Özellikleri

Bu araştırmadaki çalışma grubunu oluştururken olasılığı bilinmeyen örnekleme yöntemlerinden ‘kolay ulaşılabilir durum örnekleme’ kullanılmıştır. Bu örnekleme türü, diğer örnekleme yöntemlerinin kullanılmadığı, araştırmaya hız ve pratiklik kazandıran, araştırmacıya yakın ve erişilmesi kolay olan bir grubun seçilmesine işaret eder (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu araştırmada çalışma grubu olarak, Türkiye’den Birleşik Krallık’a dış-göç deneyimi yaşayan ve İngiltere ve İskoçya’nın çeşitli şehirlerinde ikamet eden 7 denek kullanılmıştır. Bu deneklerden 5’i erkek; 2’si kadındır (çalışma grubunun kota örnekleme dağılımları için ayrıca bkz. Şekil-1).

Şekil-1: Çalışma Grubunun Kota Örneklemeye Dağılımları [Röportajlara Katılan]

Gönüllü katılım esasına göre röportaj veren deneklerin yukarıda yer alan Şekil-1'deki nitel verileri üzerinden sosyo-demografik özellikleri kısaca şu şekilde betimlenebilir:

- Katılımcı-1 (R-1) / [S. Y]: Erkek; 46 yaşında; Medeni durumu: Dul; Mesleği: Usta gemici; Eğitim düzeyi: Lise; Sosyo-ekonomik düzeyi: Alt sınıf; Çalışma durumu: İşsiz; Dinsel inanç düzeyi: “İnancım var ama ibadetlerimi tam olarak yerine getiremiyorum.”+“Dinsel inançlarımla ilgili şüphe ve kararsızlıklarım var. (Önceleri varmış.); Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Kararsız; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yetersizdir; Dua etme sıklık düzeyi: Az; Kişilik özellikleri: İçe dönük, çabuk öfkelenme çekingen.
- Katılımcı-2 (R-2) / [M. K]: Erkek; 36 yaşında; Medeni durumu: Dul; Mesleği: Marangoz; Eğitim düzeyi: Lise; Sosyo-ekonomik düzeyi: Orta sınıf; Çalışma durumu: Aktif; Dinsel inanç düzeyi: “İnancım var ama ibadetlerimi tam olarak yerine getiremiyorum; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Hayır; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yetersizdir; Dua etme sıklık düzeyi: Çok fazla; Kişilik özellikleri: Dışa dönük, kendine güveni var, çabuk öfkelenir.
- Katılımcı-3 (R-3) / [Ü. Ç.]: Erkek; 45 yaşında; Medeni durumu: Evli; Mesleği: Taksi şoförü; Eğitim düzeyi: Lise; Sosyo-ekonomik düzeyi: Alt sınıf; Çalışma durumu: Aktif; Dinsel inanç düzeyi: “Kesinlikle inanıyorum ve tüm dinsel görevlerimi yerine getirmeye çalışıyorum”; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Evet; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yetersizdir; Dua etme sıklık düzeyi: Fazla; Kişilik özellikleri: Kendine güveni var, çabuk öfkelenme, atılgan.
- Katılımcı-4 (R-4) / [Y. K.]: Erkek; 38 yaşında; Medeni durumu: Evli; Mesleği: Mühendis; Eğitim düzeyi: Lisans üstü (Doktora); Sosyo-ekonomik düzeyi:

Üst sınıf; Çalışma durumu: Aktif; Dinsel inanç düzeyi: “İnancım var ama ibadetlerimi tam olarak yerine getiremiyorum; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Hayır; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yetersizdir; Dua etme sıklık düzeyi: Çok az; Kişilik özellikleri: Kendine güveni var, genellikle sakin, çabuk öfkelenir, atılgan.

- Katılımcı-5 (R-5) / [M. E. A.]: Erkek; 44 yaşında; Medeni durumu: Evli; Mesleği: Öğretim üyesi; Eğitim düzeyi: Lisansüstü (Doktora); Sosyo-ekonomik düzeyi: Orta sınıf; Çalışma durumu: Aktif; Dinsel inanç düzeyi: “Kesinlikle inanıyorum ve tüm dinsel görevlerimi yerine getirmeye çalışıyorum”; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Evet; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yeterlidir; Dua etme sıklık düzeyi: Çok fazla; Kişilik özellikleri: İçe dönük, kendine güveni var, genellikle sakin.
- Katılımcı-6 (R-6) / [D. V.]: Kadın; 26 yaşında; Medeni durumu: Evli; Mesleği: Ev hanımı; Eğitim düzeyi: Üniversite; Sosyo-ekonomik düzeyi: Ortanın üstü; Çalışma durumu: İşsiz; Dinsel inanç düzeyi: “İnancım var ama ibadetlerimi tam olarak yerine getiremiyorum”; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Evet; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Yetersizdir; Dua etme sıklık düzeyi: Normal; Kişilik özellikleri: Dışa dönük, kendine güveni var, atılgan.
- Katılımcı-7 (R-7) / [S. S.; K / 32]: Kadın; 32 yaşında; Medeni durumu: Bekar; Mesleği: Lokanta işletmecisi; Eğitim düzeyi: Lisansüstü; Sosyo-ekonomik düzeyi: Orta; Çalışma durumu: Aktif; Dinsel inanç düzeyi: “İnancım var ama ibadetlerimi tam olarak yerine getiremiyorum”; Dinsel ve etnik kimliğini koruma durumu: Evet; Dinsel bilgi yeterlilik düzeyi: Kısmen yeterli; Dua etme sıklık düzeyi: Normal; Kişilik özellikleri: Kendine güveni var, atılgan (ayrıca detaylı bilgi için bkz. VII. Makale-Ek-2: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri – [Röportaj]).

c.b. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen yazılı ve sözlü olmak üzere iki farklı veri toplama aracı kullanılmıştır.

- (i)-Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından geliştirilmiş ve *röportaja katılan deneklerin sosyo-demografik bilgilerini toplamak için kullanılmıştır* (ayrıca detaylı bilgi için bkz. VII. Makale Ek-1: Sosyo-Demografik Bilgi Formu). Adı geçen bu formda (a) ‘Kişisel Bilgiler’ başlığı altında 12 soru; (b) ‘Aile Yapısı’ başlığı altında 9 soru; (c) ‘Sosyo-Ekonomik Durum’ başlığı altında 19 soru; (d) ‘Dinsel İlgisi & Bilgi Düzeyi’ başlığı altında 6 soru; (e) ‘Psikolojik Durum’ başlığı altında 8 soru yer almaktadır. Formda yer alan demografik sorular, öncelikle katılımcıların cinsiyet, yaş, meslek gibi nitel verilerini toplamak için tasarlanmıştır.

Ayrıca formda yer alan diğer açık uçlu sorularla da deneklerin aile yapısı, sosyo-ekonomik durumu, dinsel bilgi düzeyi, öznel dindarlık algıları ve psikolojik durumlarıyla ilgili veriler toplanması hedeflenmiştir.

- (ii)-Yapılandırılmış Görüşme: Araştırmacı tarafından *öncelikle* diasporik yaşama ilişkin konuyla ilgili oluşturulan literatür incelenmiştir. Daha sonraki aşamada katılımcılarla yapılacak görüşmeler için araştırmacının amaçları çerçevesinde yapılandırılmış bir görüşme (röportaj) soru formu hazırlanmış; sorular araştırmacının amaçlarını ve sürecini bilen alanında uzman bir psikiyatrist ve din psikoloğunun görüşleri doğrultusunda son şeklini almıştır. Hazırlanan bu sorulara, alan uzmanı görüşleri alınarak son şekli verildikten sonra röportaj aşamasına geçilmiştir. Röportajda deneklere 72 adet açık uçlu soru sorulmuştur (bkz. I. & II. & III. & IV. & V. & VI. Makale Ek-1; VII. Makale Ek-4: Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi Üzerine Röportaj Soruları).

c.c. Uygulama ve Analiz

(a) Uygulama:

- (i)-Form doldurma aşaması: Bu araştırma için kullanılan nitel veriler, 2009-2013 yılları arasında toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla öncelikle gönüllülük esasına dayalı olarak çalışmaya katılmayı kabul eden deneklerle ön görüşmeler yapılarak çalışmanın amacı açıklanmıştır. Daha sonra ise katılımı kabul eden deneklere ‘Sosyo-demografik bilgi formu’ verilerek doldurmaları istenmiştir.
- (ii)-Röportaj aşaması: Bu araştırmaya özgü yapılan röportajlar için öncelikle gönüllülük esasını temel alınmıştır. Dolayısıyla katılımı kabul eden deneklerle önce yüz yüze görüşülerek röportaj talebi iletilmiştir. Kabul eden yurttaşlarla da 72 adet açık uçlu soruyu içeren soru formu eşliğinde yapılandırılmış röportajlar gerçekleştirilmiştir. Daha sonra bunların ses ve görüntü kayıtları bir veri havuzunda toplanarak, yazım için kayıt çözümlemeleri yapılmıştır. Röportajlarda ismi geçen kişiler ve yer isimleri ise bilimsel etik kuralları gereği araştırmaya konu olan kişilerin mahremiyetlerini koruyabilmek amacıyla kodlama olarak “katılımcının adı ve soyadının baş harfleri ile cinsiyeti ve yaş” şeklinde bir düzenleme yapılmıştır. Ayrıca yine deneklerin kişisel bilgilerini içeren şehir ve yer isimleri gibi özel durumlarda sadece ilgili kelimenin baş harfi kullanılmış, geri kalan kısmı ise silinerek ‘...’ şeklinde kodlanmıştır.

Görüşmeler ve röportaj kayıtları, İngiltere ve İskoçya’nın çeşitli kentlerinin farklı yerleşim birimlerinde gerçekleştirilmiştir (bkz. Tablo-1). Görüşme sürecindeki röportaj, katılımcıların izniyle ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Daha önceden alan uzman (din psikoloğu ve psikiyatrist) görüşleri alınarak hazırlanan yapılandırılmış röportaj soru formu kullanılarak yapılan röportaj kayıtlarının yaklaşık olarak 2 ile 2.5 saat arasında tamamlandığı görülmüştür.

Tablo-1: Nitel Verilerin Kronolojik Pert-Serimi

Röportajlara Katılan Denekler		
Denekler -(Kodları)-	Röportaj Tarihi	Röportaj Yeri
(Ü.Ç.)	23.11.2009	Enfield / London
(S.Y.)	17.03.2010	Bonnington / Edinburgh
(M.K.)	08.09.2011	Leith/ Edinburgh
(Y.K.)	14.06.2011	Portobello/Edinburgh
(M.E.A.)	21.08.2012	Luton / London
(D.V.)	03.12.2013	Dalkeith/Edinburgh
(S.S.)	29.02.2013	Broxburn/Edinburgh
n=7	2009-2013	İngiltere & İskoçya

Öte yandan bu nitel çalışmada yer alan her katılımcı, röportaj kaydının öncesinde sözel olarak konuyla ilgili bilgilendirilmiş ve gönüllü olarak röportaj yapmayı kabul eden tüm katılımcılarla bu türden –bir yönüyle- nitel yaklaşıma dayanan çalışmalarda metodolojik açıdan önemli bir bilimsel standart olan katılımcı-araştırmacı arasındaki etik kuralları belirleyen bir de ‘Bilimsel Araştırma Etik Sözleşmesi’ imzalanmıştır (ayrıca bkz. VII. Makale Ek-3: Bilimsel Araştırma Etik Sözleşmesi).

(b) Analiz:

(i)-Temalandırma aşaması: Elde edilen veriler, nitel araştırmalarda sıklıkla tercih edilen içerik analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. İçerik analizine başlanmadan önce kategorik olarak çalışmanın amacı doğrultusunda araştırmacı tarafından temalar ve alt temalar düzenlenmiştir. Buna göre çalışmadan elde edilen nitel verileri kategorik olarak analiz edebilmek için ‘(i) özel yaşam, (ii) sosyal yaşam, (iii) cinsel yaşam, (iv) çalışma yaşamı, (v) dinsel yaşam, (vi) kimlik, (vii) anomi, (viii) yalnızlık, (ix) sosyal dışlanma, (x) asimilasyon, (xi) entegrasyon, (xii) kendini gerçekleştirme, (xiii) yaşamı sürdürme nedenleri, (xiv) dinsel başa çıkma, (xv) ümitsizlik, (xvi) kaygı ve (xvii) depresyon’ gibi çeşitli nitel tema ve alt temalar kullanılmıştır.

(ii)-Röportaj çözümü aşaması: Röportaj kayıtlarının çözümü sürecinde, öncelikle tüm röportajların sansürlenmeden dökümü yapılmış, araştırmanın amacı doğrultusunda sadeleştirilerek ilgisiz ve/veya gereksiz veriler ayıklanmıştır. Tüm ham veriler, nitel veri kaynaklarına göre sınırlandırılarak içerik analizi yapılmaya hazır duruma getirilmiştir. Veriler belirlenen temalar ve alt temalar doğrultusunda analiz edilmiştir

Araştırmacı ve katılımcılar arasında imzalanan etik sözleşme gereği deneklerin isimleri ve kimlik bilgileri açık bir biçimde verilmemiştir. Bu röportajların çözümünde katılımcıların/deneklerin her biriyle ilgili verilerin karışmaması için sadece bu araştırmaya özel “Denek=Röportaj Sayısı: [Denek Adı-Soyadının İlk Harfleri; Cinsiyeti / Yaş]” şeklinde bir kodlama yapılarak çözüm gerçekleştirilmiştir. Ayrıca

araştırmacı tarafından sorulan soru metinleri ve konuyla ilgili üst başlığı esas alınarak, -hacim problemini çözmek amacıyla- konuyla ilgili soru metni bir kez yazılmış, altına ise bu ilgili soruya cevap veren deneklerin tüm cevapları denek sırasına göre –yukarıdaki- kodlama sistemi kullanılarak yer almıştır. Röportaj çözümleri, soru sırasına göre verilmiştir. Dolayısıyla daha önceden hazırlanan röportaj metinleri kapsamında soru-cevap formatında yapılan bu röportaj ses kayıt cihazına alınarak, daha sonra soruların ait oldukları üst konu başlıkları temalandırılarak bu çalışmanın “Bulgular” bölümünde tam metin olarak yer verilmiştir.

d. Bulgular

Diasporik yaşamın psiko-anatomisini konu alan makalenin bu bölümünde, Birleşik Krallık sınırları içerisinde yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin “özel ve sosyal yaşamları” üzerine bilgi toplamak amacıyla oluşturulan yapılandırılmış röportaj soruları (n=17) esas alınarak kayda geçirilen röportaj metinlerinin alt temalarına göre çözümlerine yer verilmiştir (röportaj soruları için ayrıca bkz. Ek-1: Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi Üzerine Röportaj Soruları).

Bu makalede, içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular, “(a) sosyo-demografik özellikler (katılımcının kendini tanıtmayı – kısa özgeçmiş; (b) yurtdışına çıkış öyküsü; (c) özel yaşam; (d) sosyal yaşam ve sosyal ilişkilerin niteliği” olmak üzere dört tema altında toplanmıştır. Temalandırma bağlamında katılımcı düşünceleri aşağıda sunulmuştur.

* Röportajlar – [Mülakatlar]

“*Araştırmacı:* Öncelikle, bilimsel bir araştırmamız için gerekli olan röportajımıza gönüllü olarak katılma isteğinizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederek başlamak istiyorum.”

1. Sosyo-Demografik Özellikler (Katılımcının Kendini Tanıtması – Kısa Özgeçmiş)

[Soru] = 1. *Kendinizi bize kısaca tanıtır mısınız? Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinizin hepsini dikkate alarak konuşacak olursak Türkiye’de nerede doğup büyüdüğünüz, nerelerden eğitim aldınız, mesleğinizi nedir? vs. Yani, yurtdışına çıkmadan önceki kısa hayat hikayeniz nedir?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “1966 A... doğumluyum. İlk, orta ve liseyi A...’da okudum. Çocukluk ve gençlik dönemlerim yurtdışında yaşama hayali kurarak Türkiye’de geçti. Lise çağlarında ve liseden sonra hep yurt dışında yaşama arzumu oldu, özellikle de Amerika’da. Bu ülkede sinema eğitimi almak ve sinema ile uğraşmak gibi bir isteğim oldu. Bu amacıma ulaşmak için de farklı yollar denedim, fakat bir türlü bu hedefime ulaşamadım. Bu arada lise son sınıfı okurken, okul hayatımı ya-

rıda bırakarak Afganistan savaşı çıkınca 19 yaşında dini inançlarımın güçlü olması sebebiyle, burada zulüm gören Müslüman kardeşlerime yardım etmek amacıyla Afganistan'a gitmeye karar verdim. Oradaki insanlara, Müslüman kardeşlere yardım etmeye gittim. Afganistan'da 4 yıl kaldım. Müslüman kardeşlerle birlikte dağlarda savaştım. Onlara yardım ettim. Çünkü o insanların oradaki durumu beni çok etkilemişti. 4 yıl sonra askerliğimi uzatamayınca tekrar Türkiye'ye döndüm mecburen. Fakat bu arada Amerika'ya gitme isteğim hiç bir zaman bitmedi. Askerliğimi 23 yaşındayken İ... 'de yaptım. 25 yaşında askerlik dönüşü yurtdışına çıkma planları yaparken denizcilik işiyle uğraşmaya başladım. Amerika'ya denizcilikle uğraşırken gitmeye çalıştım, fakat yine başaramadım. Amerika'ya gidemeyince en son denizci olarak İngiltere'ye gitmeye karar verdim.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “A... 'da doğdum ve A... 'da yaşadım. Yurt dışına 28 yaşında çıktım. Ben çocukken 3 yıl falan Almanya'da kaldık ailemle birlikte. 3 yaşındayken Türkiye'ye döndük, kesin dönüş yaptı ailem. Lise mezunuyum. K... Meslek Lisesi'nden mezun oldum. 1975 doğumluyum. Meslek lisesinde inşaat üzerine okudum. Şuan da yapmış olduğum meslek marangozluk. İskoçya'ya gelmeden önce Türkiye'de turizm de çalışıyordum. Lise döneminden askerlik süresine kadar plastik kapı pencere şirketinde çalıştım. Askerden sonra turizme katıldım. Turizmden sonra 2004 yılında İskoç bir bayanla evlilik yaptım ve buraya geldim.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Ben Ü... Ç... 4 Haziran 1968 D... 'nin B... ilçesi İ... kasabasında dünyaya gelmişim. İlk ve orta derecemi kasabamızda tamamladım. O zaman kasabada lise olmadığı için V... 'a gitmek zorunda kaldım. 2 yıl kadar gittim ve ondan sonra ayrıldım. Ayrılmak durumunda kaldım daha doğrusu. Ondandan sonra bir serbest meslek çalışması iki yıl, ondan sonra bir yer açtık. Onu çalıştırdık. Ondandan sonra tabi askerlik geldi, askere gittik geldik. Tabi bu arada babamız çekirdekten alaylı dişi olduğu için onun yanında bir şeyler öğrenmeye çalıştık kapasitemiz yettiğince. Askerden sonra zaten evlendik. 1 yıl kadar tekstilde kalite-kontrol işi yaptık. Oradan da yurtdışına çıktık. Önce Hollanda'ya, oradan da buraya geldik. Burada geliş o geliş.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Türkiye'nin doğusunda yer alan M... 'un M... kazasında doğdum. İlk ve ortaokulu burada okuduktan sonra liseye geçmeden önce B... 'ya göç ettik. Daha sonra üniversite, yani yüksek öğrenim anlamında lisans ve yüksek lisansımı İ... 'da yaptım. İ... 'da yüksek lisans sonrasında doktora eğitimi başlamıştım ki, ancak doktoranın ikinci senesi bitmek üzere iken yurt dışına çıkmak üzere bir YÖK bursu şansı doğru. Sonrasında İngiltere'ye geldim. Geliş o geliş, burada teskere bırakanlardanım yani kısacası. Dönmedim Türkiye'ye. Doktoramı bitirdim burada. Devlete olan tazminatımı ödedim ve burada kaldım. Akademisyen olmak hayaliyle gelmişim. Fakat burada hayat beni iş hayatının içine sürükledi. Şu anda özel bir şirkette mühendis olarak çalışıyorum.

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “1968 K...-K... doğumluyum. Çocukluğum buralarda geçti hep. İlkokulu K...’da bitirdikten sonra K... İmam-Hatip Lisesi’ne gittim. Daha sonra 1987 yılında İ... T... Üniversitesi’nde mühendislik eğitimimi tamamladım. Sonrasında sırasıyla İ... Ü...’nde master, S... Ü...’nde ise doktora yaptım. Temmuz 1992’de, İ.T.Ü. S... M... Fakültesi Endüstri Mühendisliği bölümünde akademik hayata atıldım. Daha sonra yurtdışına çıkmaya karar verdim. İngiltere’nin University of Aberdeen, London South Bank University, University of the West of England ve University of Bedfordshire üniversitelerinde araştırmacı ve öğretim üyesi olarak çalıştım. Halen, Londra’ya otomobille yaklaşık bir saat uzaklıktaki L... kentindeki University of Bedfordshire’de, Computer Science and Technology bölümünde öğretim üyesi olarak akademik hayatıma devam ediyorum şükürler olsun. Araştırma konularımı soracak olursanız, daha çok zeki etmenler, çok-etmenli sistemler, sezgisel etmenler, sezgisel optimizasyon ve kombinatoriyal optimizasyon alanlarında çalıştım şu ana kadar. Yaptığım araştırmalardan şimdiye kadar 20 kadar uluslararası indekslerce taranan dergilerde, 35 kadar da uluslararası konferans ve toplantı kitaplarında eserlerim yayınladı elhamdulillah. Bunun yanında 4 adet kitap bölümü, 10 kadar ulusal toplantı kitaplarında makalelerim yayınladı. Ayrıca 2 adet uluslararası indekslerce taranan dergide (International Journal of Production Research, European Journal of Industrial Engineering) özel sayı editörlüğü yaptım. Halen 3 uluslar arası dergide yayın kurulu üyesi bir uluslararası dergide de editör yardımcılığı görevini yürütmekteyim. Ders verme faaliyetlerine S... Üniversitesi’nde araştırma görevlisi olarak başladığım yıllarda Zeki İmalat Sistemleri ve Yapay Zekâ konularına ilgi duydum. 2001 yılından sonra London South Bank University’de Artificial Intelligence ve Object-Oriented Software Development derslerini vermeye başlamıştım. 2006 yılından itibaren de halen çalışmaya devam ettiğim University of Bedfordshire’da sırasıyla lisans seviyesinde Programming and Modelling, Software Engineering, Comperative Integrated Systems dersleri ile yüksek lisans seviyesinde de Internet Programming, Internet Development, Distributed and Parallel Computing derslerini okutmaya devam ediyorum. Evliyim ve iki çocuğum var. Onların eğitim işleriyle uğraşıyorum bir taraftan da işte...”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “1987 İ... doğumluyum, İ...’un farklı yerlerinde ikamet ettim. Okuduğum okullara gelince ilkokul ve lisem devlet okuluydu ama hepsi de iyi okullardı. Lisem K... Anadolu Öğretmen Lisesi’ydi. Üniversitem ise vakıf üniversitesiydi. K... H... Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü mezunuyum. % 100 burslu okudum. Üniversite hazırlık sınıfında ailem İngiltere’ye İngilizcemi geliştirmem için gönderdi. O süreçte burada eşimle tanıştım ve üniversite 3. sınıftayken evlendik. Evlilikten sonra mezun olana kadar dönüşümlü olarak Türkiye-Edinburgh arasında mekik dokudum. Mezun olunca tamamıyla buraya yerleştim.

Zaten o sene de bebeğim oldu ve şu anda çalışmıyorum sadece bebeğimle zaman geçiriyorum.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “1980 de İ...da doğdum. İlk ve orta öğrenimimi İ... K...de, lise eğitimimi ise A... H...A...Anadolu Meslek Lisesi’nde okudum. Lisede 1 sene hazırlık İngilizce eğitimi aldıktan sonra mesleki eğitim olarak tekstil-konfeksiyon bölümünü seçtim. Lisemizin ilk öğrencileriydik. Bu sayede okuldaki öğretmen-öğrenci ilişkilerimiz çok samimiydi. Liseden mezun olduktan 5 ay sonra Edinburgh’a geldim. Burada Telford Collage’de 1 yıl İngilizce eğitim sonrasında da HNC and HND in Business Administration kurslarını tamamladım. Kolejdaki 2 senemin başarı ortalaması çok iyi olmasından dolayı üniversitemin ilk 2 senesi olarak sayıldı. Yani Napier Üniversitesi’nin Ekonomi Bölümüne 3. seneden başladım. Napier’den mezun olduktan sonra Edinburgh Üniversitesi MSc in Management bölümünde 1 senelik master programına başladım. Bitirdikten hemen sonra Lidl Graduate programına kabul edilip orada profesyonel iş hayatıma başladım. Şu anda sektörümden farklı bir işte çalışıyorum. W... H...’de bir fast-food restaurantı işletiyorum.”

ii. Yurtdışına Çıkış Öyküsü

[Soru] = 2. *Anavatanınız olan Türkiye’yi bırakarak bilmediğiniz bir ülkeye göç ettiniz. Sizin için bu dış-göçün temel sebebi neydi? Yani niçin Türkiye’den yurtdışına çıkma ihtiyacı hissettiniz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Kendimi hiçbir zaman Türkiye’ye yakıştıramadım. Yani, kendimde daha fazla potansiyel olduğumu düşündüm ve bunu Türkiye’de gerçekleştiremeyeceğimi gördüm. Amerika hayalimin altında sinema okumak vardı. Bunu başaramayınca rotayı Avrupa’ya çevirdim. Kendimde potansiyel olarak yurtdışı kapasitesi gördüm, yurtdışının eğitim sisteminin ve yaşam standardının yüksek olduğunu düşündüğüm için yurt dışına çıkmaya karar verdim.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “İhtiyaç değil ki bu sadece olaylar böyle gelişti. Bulduğumuz ortamdan bulunduğumuz çevreden dolayı, çay içtiğimiz veya kahve içtiğimiz insanlar, evlilik yapıp geldiğim için buraya... İskoç bayanla Türkiye’de tanıştım. İskoç bayan o dönemde Türkiye de çalışıyordu zaten. Turist rehberliği yapıyordu. Rehberken ben de turizmde çalıştığım için tanıştık. Arkadaşlık süreci geçti ve arkadaşlık süresinden sonra nişanlandık. 2 yıl beraber Türkiye de yaşadık ve sonra da buraya gelmeye karar verdik. Aslında denemeye karar verdik buraya gelip. Bu deneme sürecinde burada sürekli kalmak zorunda kaldık. Yani çıkış sebebim ekonomik kaygılar değil de aşk, bir kadın ve bir evlilik, yani ekonomik değil aşkla evlilik diyebiliriz.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Gayet basit, temel sebep ekonomik. Tabi bundan yirmi sene önce Avrupa’ya gıptayla bakılıyordu, çok cazipti. Özellikle bizim gibi taşra kesiminde yaşayan insanlar için hayaldi buralarda yaşamak. Rüyamızdı. Tabi buna ekonomik sebepler de eklenince farz oldu bize gelmek. Tabi bu işler kısmet işi. Rabbim kulum senin rızkın orada sen oraya git dedi, geldik.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Yukarıda da belirttiğim gibi bulduğum burs sayesinde yurtdışına çıkma imkanım doğdu. Akademik çalışma yapmak ve deneyim kazanmak üzere yurtdışına çıkmayı uygun buldum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Akademik kariyerimi devam ettirmek ve yabancı kültürde yaşayarak hayat felsefemi zenginleştirmek için yurtdışına çıkmak istedim. Amerika veya İngiltere üzerinde düşünüyordum. Nasipte İngiltere varmış.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Yurtdışına çıkma ihtiyacım dil eğitimiyle başladı. Burada kalmamın tek nedeni şu anda burada yaşayan biriyle evli olmamdır. Onun haricinde beni burada tutan başka hiçbir şey yoktur.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Kuzenim kanserden vefat etmişti, 2 tane küçük yetim kalan çocuğuna hem annelik ve ablalık yapmak hem de eğitimime burada devam etmek.”

[Soru] = 3. *Türkiye’den çıkış hikâyeniz nasıl başladı ve gelişti? Ne tür bir yolla yurtdışına çıkış yaptınız? Yani bu ülkeye, ‘sahil evliliği ve öğrencilik durumu’ gibi resmi yollardan mı yoksa ‘kaçak giriş yapma’ gibi resmi olmayan yolları kullanarak mı geldiniz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Uluslar arası yük taşıyan bir gemide çalışıyordum. Bu çalıştığım gemi birçok Avrupa ülkesine uğrayıp yük indiriyor ve bindiriyordu. Sıra İngiltere’ye geldiğinde “gemi bırakma”ya karar verdim ve bu ülkede kaldım. Yani limanda izin verilen sürede gemiden ayrılıp bir daha gemiye dönmedim. Birçok Avrupa ülkesi gördüm, fakat bu ülke beni cezp etti. Yani daha önceleri Hollanda’ya, Fransa’ya, Almanya’ya, Belçika’ya gittim. Fakat en uygun ülkenin burası olduğuna karar verdim. İngiltere’ye göç etmeden önce 7 yıllık bir gemicilik hayatım oldu. Bu ülkeye 1996 yılında da geldim. Fakat benim sürekli olarak Amerika’da yaşama arzum olduğu için kalıp kalmama konusunda bazı tereddütlerim vardı. Türkiye’ye döndüğümde tekrar, Türkiye’de yapamayacağımı anladım ve bu ikinci gelişimde İngiltere’de kalmaya karar verdim.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Tabi resmi yollardan girdik yani yaptığımız her iş resmi oldu evlilik vs.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Valla hem resmi geldik hem de gayri resmi geldik. Resmi derken şöyle; vizeli geldik ama o vizeyi gayri resmi yollardan aldık. Yani şebekeye beş tane binlik saydık. Beş bin mark o zaman mark vardı. Onu verdik. İyi paraydı. Buraya geldik. İlk gelişim Belçika’ya oldu. Tabi oradan transit Hollanda’ya

geçtim. 1 yıl Hollanda'da kaldım. Tekstilde çalıştım ve sonra da eşimi getirttim. O da vizeyle geldi ama gayri resmi vizeyle geldi. Ondan sonra tabi şartlar daha fazla müsaade etmedi Hollanda'da çalışmaya. Bir kumar daha oynayalım. Ya herro ya merro misali. Tabi Rabbim nasip etti biz buraya geldik. Buraya da şebekeyle geldik. Hayatımız kaçakla başladı, kaçakla bitecek herhalde bu gidişle. Hollanda'dan Fransa'ya kadar karayoluyla geldik. Fransa'dan İngiltere'ye trenin içinde gemiyle geçiş yaptık. Yani böyle bir maceramız oldu kaçak-göçek.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Öğrencilik yoluyla doktora yapmak üzere yasal olarak İngiltere'ye geldim.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Türkiye'deki üniversitemde akademik hayatıma devam ederken, post-doktora imkanı buldum İngiltere'de ve bu sebeple yurtdışına çıkmış oldum.

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Türkiye'deki okuduğum bölüm için yabancı dil çok önemliydi. Hem okurken hem de sonrasında İngilizcem çok iyi olmalıydı. İngiltere ülkemize yakınlığı bakımından çok ideal bir ülkedydi. Yani amaç tamamıyla eğitimdi, bu yüzden de öğrenci vizesiyle legal yollardan girdim.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Gelirken vizede çok problemler yaşadım, fakat öğrenci olarak geldim. Benim geldiğim senelerde immigration kuralları daha farklı ve kolaydı. 3 sene sonra burada kalma hakkımı ve sonrasında da British vatandaşlık hakkımı elde ettim.”

[Soru] = 4. *Türkiye'den bu ülkeye göç sürecinde unutamadığımız ve hayatımızda iz bırakan bir hatıramız/ anımız oldu mu?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Elbette ki olmuştur birçok olaylar. Fakat hatırlamıyorum.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Ya tabi zor anlarda bazı insanların hayatı zor yaptığı gibi bizim de insanlarımız bize hayatı zor yaptı. Zorlaştırdı diyeyim yani. Ama öyle kayda değer iz bırakan bir hatıram yok yani. Türkiye deki insanların insanlara şüphe ile yaklaşması. Ama öyle bir problem yaşamadık yani buralarda.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Unutamayız zaten, çünkü unutulacak bir macera yaşamadık. Çok sıkıntılı bir gece yaşadık. Sabaha kadar yolculuğumuz oldu. Hollanda'dan Fransa'ya sıkıntısız geçtik normal arabayla geldik şebekenin adamlarıyla. Orada tır ile bir ovaya gittik. Oradan başka bir tırı bekledik, o geldi. Sonra ona bindik. Oradan gemiye bindik tabi. Gümrükten geçtik. O gümrükten geçiş sürecinde ...ettik. Tabi çok sıkıntılı, adrenalinini yüksek bir gece yaşadık. Sanırım hayatımın en büyük travmasını orada yaşadım. Yani bu kelimelerle ifade edilmez. Türkçemiz çok zengin bir dil ama zengin olduğu halde bile ifade etmekte zorluk çekiyorum.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Türkiye’den YÖK bursuyla çıktığım için Yüksek Öğretim Kurumu’nun gayri samimi tavırları dolayısıyla 1999 yılında verilen bursumun kesilmesi akabinde İngiltere’de çok büyük zorluklar yaşadım ekonomik olarak.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Hayır, olmadı.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “İlk yurt dışı çıkışımda aktarmalı uçuyordum. Avrupa’nın en büyük havaalanlarından birinde uçağı kaçırdım ve 8 saat dilini bilmediğim ve önceden hiç yurt dışı tecrübem olmadan kendimi ifade etmeye uğraştım.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Anı denilemez ama ilk vize başvurumun geri çevrilmesi hayal kırıklığı olmuştu.”

[Soru] = 5. *Yurt dışına çıkarırken (yaşlı anne-baba, eş, çocuklar, hasta yakınlarınız gibi) geride siz için olumsuz anlamda etkileyecek ve sizin hayatınızda önemli olan bir şeyler bıraktınız mı? Şayet bıraktıysanız bunlar nelerdir?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Beni Türkiye’de bağlayan hiçbir şey yoktu. Yurtdışına çıkarken kafam rahattı. Çünkü peder ve valide hayatta değildi. Annem 1993 yılında vefat etmişti. Bu ülkeye 1999 da geldim. Yani geriye dönüp baktığımda kayılanacak bir şeyim yoktu.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Arkamda iki tane erkek kardeş bıraktım. Bir tanesi 31 yaşında, diğeri de 27 yaşında. Ben 8 yıldır buradayım. 2004 yılında geldim buraya. Bir onları bıraktım. Onlar yetişkin oldukları için maddi yönden ayaklarının üzerinde durabiliyorlar. Fakat bir tek kaygım vardı bekâr olmaları. Fakat bulunduğumuz çevre yaşadığımız mahalle diyeyim uzun yıllardır yaşadığımız yerler olduğu için büyük abla ve ağabeylerimiz bize sahip çıktılar. Annem ve babam zaten vefat etmişlerdi. Vefat ettikleri için hasta bir yakınım da yoktu.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Şimdi yirmili yaşlarda olan oğlum o zaman için iki-iki buçuk aylık falandı. Yani baba olmanın sevincini bile yaşayamadan Türkiye’den tek başıma ayrıldım. Daha doğrusu evli olmanın heyecanını bile yaşayamadım. O günler tabi geldi geçti ama nasıl geldi geçti. Tabi anne-baba, eş-dost.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “...”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Türkiye’de iken annem benimle birlikte yaşıyordu. Yurtdışına çıkınca mecburen kardeşlerimin yanına bırakmak zorunda kaldım. Bu benim için hiç de kolay bir süreç olmadı.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “İstanbul’da benim için herkes ve her şey çok önemliydi. Ben orada ailemi ve akrabalarımı, kısaca beni ben yapan her şeyi bıraktım.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Ailemin hepsi Türkiye’de. Herkesi bırakıp gitmek çok zordu. Hasret, özlem... Ne kadar büyüsem de özellikle annemden ayrılmak çok zor geldi.”

iii. Özel Yaşam

[Soru] = 6. -Eğer izniniz olursa- özel hayatınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Şu an evli misiniz yoksa bekâr mısınız? Veya evlenerek başarılı olamayıp boşandınız mı? Yoksa Türkiye’de evliydiğiniz de buraya geldikten sonra yabancı bir kadınla pasaport almak ve bu ülkede kalabilmek için evlilik mi yaptınız? Şayet Türkiye’de evli idiyse bu evliliğiniz ne oldu? Türkiye’deki eşinizle bağlantınız hâlâ devam ediyor mu? Bu evliliğinizden çocuklarınız var mı? vs. Kısaca, özel yaşamınızla ilgili olarak bizimle neler paylaşabilirsiniz?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Türkiye’de evli değildim. Bu ülkeye bekâr olarak kaçak pozisyonda geldim. Daha sonra oturum almak ve British vatandaşlığı hakkı kazanmak için İskoç bir bayanla evlilik yaptım. Fakat yürütemedik ve sonunda boşandım. Şu anda hiç görüşmüyoruz. Ama bu evlilikten bir çocuğum oldu. Boşandıktan sonra bana çocuğumu göstermek istemedi. Polise beni şikâyet etti. Çocuğumu bana karşı silah olarak kullanmak istedi. Ben de buna izin vermedim. Beni bu ülkeye bağlayan sadece çocuğum vardı. Ama artık o da yok. Hasretini kalbime gömeceğim. Çünkü çok yoruldum ve bu ülkeyi en kısa zamanda terk etmek istiyorum.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Ben evliydim İskoç bir bayanla. Şu an dulum. Ayrıldık üç buçuk yıl önce. İskoç bir bayanla Türkiye’den evlenip geldik buraya. Burada ikinci bir düğün İskoç düğünü daha yaptık. Şu an dulum. Ayrıldık. Üç buçuk yıldır bekârım bir kız çocuğum var dört yaşında. Şu anda evlilik hakkında söyleyebileceğim hepsi bu kadar.

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Evliyim, Allah’a çok şükür. İki tane Allah’a emanet çocuklarım var, bir kız, bir oğlan. Oğlum üniversitede şu anda. Üçüncü yılı bitecek bu yıl. Kızım on yaşında. İşte böyle. Eşim Türk ve ilk evliliğim. Evet, işte gidebildiği kadar gidecek.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Evliyim.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Şu anda hali hazırda evliyim. Tek evliliğimi Türkiye’de öğrenci iken yaptım ve iki çocuğum var Allah başışlaşın, ikisi de Türkiye’de iken doğdular.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Burada evlendim. Allah’a şükür sadece aşk evliliği yaptım. Pasaport derdim falan olmadı. Zaten burada olma sebepim de bu evliliğidir. 10 aylık küçük bir oğlumuz var. Şu anlık her şey yolunda bir sorun yok.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Evli değilim resmi olarak. Fakat İskoç bir erkekle birlikte yaşıyorum uzun zamandır. Çocuğum da yok! İnşallah çok kısa zamanda olacak.”

iv. Sosyal Yaşam ve Sosyal İlişkilerin Niteliği

[Soru] = 7. *Bu ülkede azınlık bir göçmen grubun üyesi olarak acaba sizin sosyal hayatınız nasıldır? Yani bu ülkede, etrafınızda arkadaşlık ve dostluk yapabildiğiniz insanlar var mı? Varsa bunlar kendi yurttaşlarımız mı yoksa yabancılar mı?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Kendi vatandaşlarımızdan arkadaşlarım da var, yabancıardan olan arkadaşlarım da var.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Sosyal arkadaşlık yapabileceğimiz insanlar var mı? Var. Türk mü yoksa diğer ülkelerden mi? Her ülkeden arkadaşım var. Fakat dostum var mı onu bilemiyorum. Tabi buradaki Türkler birbirine yaklaşıırken menfaatle yaklaştığı için arkadaşım var ama elimizden geldiği kadar uzak durmaya çalışıyorum. Yabancı insanlarla bir problemim bir sorunumuz olmadı. Daha adam akıllı iş yapıyorlar. Başladıkları işi yapıyorlar ve verdikleri sözü yerine getiriyorlar. Sonuna kadar gidiyorlar.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Tabi her türlü insan var. Biz de tabi anlaşabileceğimiz bize yakın, kültürümüze yakın, örf ve adetlerimize yakın arkadaşlıklar edindik. %99.9’u Türk’lerden oluşuyor arkadaş çevremim. Onun için o yönden bir sıkıntı çekmedim Allah’a şükür.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Sosyal hayat olarak hem yabancı hem de Türkiyeli tanıdığım insanlar var.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “İş hayatımın dışında daha çok kendi yurttaşlarımız ile dostluklarım var. Az da olsa buralarda tanıştığım insanlarla sosyal ilişkilerim devam ediyor.

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Sosyal anlamda ben burada sınıfım diyebilirim. Belki de bebeğime sürekli yönelmemdendir. Ama bebekten öncede pek Türk arkadaşım yoktu. Zaten toplamda 3-4 kişiyle görüşüyorum. Onlardan da çoğunluğu yabancıdır.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Hem Türk hem yabancı dostlarım var. Dostlarım konusunda seçiciyim. Edinburgh’taki Türklerin çoğunu tanıyorum fakat samimi birkaç dostum var. Hem onlar hem yabancı arkadaşlarımla olabildiğince iyi zaman geçirmeye çalışıyorum. Bir kere hayatı yaşıyoruz değil mi?”

[Soru] = 8. *Sosyal yaşamınızda kurmuş olduğunuz arkadaşlık-dostluk ilişkilerindeki önceliğiniz nedir? Yani, birisiyle arkadaşlık kurarken öncelikli olarak onun milliyeti, dini, cinsiyeti, ahlakı vb. konularda en çok hangi özelliklerine dikkat edersiniz?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “İkili ilişkilerimde saygı ve güven benim için çok önemlidir. Bunun yanında, cinsiyetinden ve milliyetinden önce ahlak da önemli tabi ki. Arkadaşlarımın ahlaklı olması, benim onlardan zarar görmemem açısından önemlidir.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Kişiliğine dikkat ederim adam gibi adam mı insan gibi insan mı sahtekar mı dürüst mü ? Dürüstse iyi huyluysa ahlakı düzgünse, kötü alışkanlıkları beni ilgilendirmez. Uyuşturucu kullanan ve alkolik gibi bağımlı olanlar ile arkadaşlık kurmamaya dikkat ediyorum ve şu ana kadar öyle bir arkadaşım yok yani.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Öncelikle insan olacak, omurgalı olacak, kişilikli, onurlu, imanlı. Yani benim arkadaşlarım, ben her zaman şu felsefeyi savunmuşumdur; benim ahlakıma ahlak katabilecek, kişiliğime kişilik katabilecek, bilgime bilgi katabilecek dostluklar, arkadaşlıklar edinmeyi her zaman için yeğlemiştir.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Sosyal yaşamımda milliyet, din, cinsiyet konularında ayırım gözetmeksizin ahlaki olarak yakın olan herkes ile iletişim kurabiliyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Sosyal hayatımda kurduğum arkadaşlık ve dostluk ilişkilerimde daha çok hayata bakış açılarına dikkat ederim. İlişkide olduğum insanlar ile aynı hayat görüşünü paylaşmam benim için önemlidir. Ancak bu diğer insanlarla ilişki kurmadığım anlamına gelmez elbette ki.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Benim için arkadaşlık ilişkisinde olsun akraba ilişkilerimde olsun önce güven gelir, o insanın kişiliği gelir. Kimliklerine göre seçmek yerine kişiliklerine daha çok önem veriyorum.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “İrk ve din benim için önemli unsurlar değildir. Arkadaşlık kurduğum insanlarda kendi kural ve göreneklerime uygunluğuna dikkat ederim. Aslında gönül ister ki arkadaşlarımın hepsi Müslüman-Türk olsun ama yurt dışında bu bir lüks.”

[Soru] = 9. *Edinburgh'ta/Londra'da –veya daha önce Avrupa'da bulunduğunuz yerlerde yaşayan Türk toplumu içindeki sosyal konumunuzdan/yerinizden/itibarınızdan memnun musunuz? Niçin?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Hayır, değilim. Çünkü kendi insanıma pek fazla güvenmiyorum. Güvenemediğim için de Edinburgh'ta yaşayan Türk topluluğu içindeki itibarımdan memnun değilim. Çünkü buradaki Türk toplumunda insanların birbirlerine güven ve saygı gösterememe sorunu olduğuna inanıyorum.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Ben kendi konumumdan memnunum. Türk arkadaşların benim konumumdan memnun mu değil mi ben pek ilgilenmiyorum. Türk arkadaşlar, iyi insanlar. Allah iyi etsin, ama herkesin kendine göre konumu vardır

yani. Türklerin içerisinde ben iş adamıyım. İnsanları bir kere nasıl yargılamak, insanlarla dostluk kurarken bu insanın arabası var evi var diye mi arkadaşlık kuruyorsun, materyalist düşünerek mi arkadaşlık kurarsın, yoksa bu insanla sadece iyi bir insandır, ahlakı düzgün, efendi sahtekâr olmayan dolandırıcı değil, diye mi dostluk kurarsın. Kendi not defterimde, insanın insan olması önemlidir. Benim kendi Türk arkadaşlarım içerisinde zengin olan insanlar var. Benim için onların kişilikleri önemlidir. Kendi insansa bir gün bu adamla muhabbet etmek ve bir şeyler öğrenmek isterim tabii ki. Fakat bizim toplumumuz içerisinde kendi iyi güzel tecrübelerini insanlarla paylaşmayı sevmeyen birçok insan var. Özetle, toplum içindeki konumumdan memnunuz, başkaları ne düşünürse düşünsün umurumda olmaz.

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Valla aslında bunu eş dostla sormak lazım. Benden memnunuz mu? Ben onlardan razıyım da acaba onlar benden razılar mı? Ama şöyle bir temel felsefe vardır: ‘İnsan sevdiği kadar sevilir.’ Ben her şeyi Rabbim yarattı diye seviyorum. Sevgi biliyorsunuz paylaştıkça çoğalan Rabbimizin bir nimetidir. Bu nimeti mümkün olduğunca bonkörce kullanmaya çalışıyorum.

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “...”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Evet, memnunuz. Şikâyetim yok elhamdulillah.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Dürüst olmak gerekirse ben Edinburgh’ta kebabçı C...’in eşiyim D... değilim. Bu durum şu anlık rahatsız etmese de olması gerekenin bu olmadığını biliyorum. Şu anda rahatsız olmasam da ileride bu bir problem olabilir belki...”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Buradaki Türkler arasında sayılı samimi arkadaşlarım var. Onun dışındaki Türklerle ilişkim selamlaşmaktan ibaret.”

[Soru] = 10. Türkiye’de yaşarken ait olduğunuz toplumdaki saygınlığınız, değeriniz ve o topluma faydalı olma duygunuz ile Edinburgh’taki/Londra’daki Türk toplumu içindeki saygınlığımız, değerimiz ve buradaki topluma faydalı olma duygunuzu karşılaştırabilir misiniz?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Tabii ki karşılaştırabilirim. Türkiye’deki saygınlığının ve ülkeye katkımın buradakinden daha fazla olduğunu düşünüyorum.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Tabii burada daha fazla benlik gösteriyorsun psikolojik olarak. Kendi vatanında kendi memleketinde kültürde olduğu için herkes birbirini anlıyor. Fazla bir çaba göstermiyorsun. Çünkü komşun aynı dili konuşuyor. Elhamdulillah Müslümanız, Sünnidir veya şafidir fark etmez. Aynı kültürü bilirsin, bayramlarını bilirsin, ona saygı duyarsın. Çocukların aynı şekilde büyür, dilleri ve dinleri aynı. Burada diğer kültürlerle bir arada olduğun için ne yapman gerekiyor? Kendi çocuğuna ya da kendi arkadaşlarının çocuklarına faydalı olma arzusu daha

çok artar. Elimden ne gelir ne yapabilirim diye düşünürsün? Katkılarda bulunmak istersin. Dinini anlattırısın ve öğretmeye çalışırsın. Tarihini öğretmeye çalışırsın. Çalışıyoruz Allah'a çok şükür, yapabildiğimiz kadar yapmaya çalışıyoruz. Burada psikolojik olarak dinimize de daha fazla sahip çıkıyoruz.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Şimdi Türkiye’deki konum tamamen değişti. Türkiye’de yaşadığım dönemde bekarım. Bir aile değildim. Her şeyden önce Türkiye’deki mesleğimi burada devam ettirmiyorum. Buradakiyle Türkiye’deki çevrem farklıdır. Türkiye’de babamın mesleği itibariyle çevremiz çok genişti. Burada da çeşitli mesleklerde çalıştım. Hayatımın çoğu Londra’da geçti. Gececek gibi de görünüyor. Burada ister istemez yetmiş iki buçuk milletten insanla muhatap olmak durumunda kalıyorum. Mesleğim taksicilik/mini-cabçılık olduğu için ve hayatımın büyük bir kısmı da İngiltere’de geçtiği için burada gerek kendi toplumumuza gerekse yabancı milletlere daha fazla faydalı olduğumu ve daha fazla saygınlık gördüğümü söyleyebilirim.

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Bu biraz zor bir soru, Türkiye ile Edinburgh toplumları farklı yapılara sahip.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Tabi ki aynı değil. Türkiye’de benim konumundaki insanlar, buralara göre içinde yaşadıkları topluma daha verimli olabiliyorlar. Ama buralarda biraz durumlar farklı elbette. Bunun da birçok sebebi var yani...”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Kesinlikle dağlar kadar fark var. Türkiye’de çalışkan becerikli ve organizatör, tuttuğunu koparan biriydim. Ama burada yukarıda da dediğim gibi evde çocuğuna bakan ve kebabçı C...’in eşiyim.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Tamamen farklı. Ben oraya aileme oradaki arkadaşlarıma aittim. Buradaki ailem ve dostlarım da önemli tabi ki ama eninde sonunda Türkiye’ye ait olduğum yere döneceğim.”

[Soru] = 11. *Bu ülkede yaşayan Müslüman T.C. vatandaşı olan toplulukta bana ilginç gelen bir sosyal durum var. Hangi T.C. vatandaşıyla konuşsam ‘benim Türkiyeli arkadaşlarla işim olmaz’, diyor. Bu cümleyle size göre burada yaşayan vatandaşlarımız neyi anlatmaya çalışıyorlar?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “(Gülüşmeler) Ben de aynı düşüncedeyim. Bu cümleyi ben de burada çok zaman kurmuşumdur. Ortada bir sorun var. Bu sorunun temelinde de bana göre menfaat çatışmaları var. Yani, buradaki Türk arkadaşların geçmiş zamanlarında birbirleriyle ticari alışverişleri olmuş. Bu süreçte birbirlerini dolandırmışlar, çarpmışlar, ekonomik olarak yaralamışlar. Bu da birbirlerine karşı güvensizlik ve saygısızlık durumunu ortaya çıkartmış.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Buradaki arkadaşlarla işim olmaz. Çünkü Türk arkadaşlar buraya Türkiye’nin farklı farklı illerinden geliyorlar ve buraya uyum sağlamaya çalışıyorlar. Peki, uyum sağlayabiliyorlar mı? Hayır. Niye sağlayamıyorlar? Çünkü her insan farklıdır. Adam geliyor buraya. Yirmi beş sene veya otuz sene burada yaşıyor. Fakat dil öğrenmek için çaba göstermiyor. Böylece ne oluyor? Bu insan kendi toplumu içindeki insanlarla haşır neşir olmak zorunda kalıyor. Böyle olunca ne oluyor? Bu arkadaş, yabancılarla iletişim yapamadığı için kendi gibi Türklerle iletişim yapıyor. Burada ticari işlerde bulunuyorlar haliyle. Fakat bu işlerde uzanacağı yer kısıtlı. Ne yapıyor? Diğer Türk arkadaşı daha atılgan ve gayretli, dil öğrenmeye çaba harcıyor veya az çok öğrenmiş. Kendisine buna göre bir çevre yapmış veya saygınlık kazanmış. Dilini ve kültürünü kabul ettirmiş anlatarak. Mesela diğer arkadaş bunlara önem vermemiş, sadece materyalist olduğu için bazı sahtekârlıklar oluyor buradaki Türk toplumu içinde. Çünkü bu insanlar yabancılarla yapamayacakları şeyleri kendi Türk arkadaşlarına yaparlar. Sonuçta da tabi arada nefret oluşuyor. İnsan insana nefret etse ne olur, etmese ne olur. Dağ dağa küsmüş fakat dağın haberi olmamış. Böyle olunca ne oluyor? İnsan kendi çevresindeki dost arkadaş olabileceği dilinden dininden kültüründen olan insanlarla uzak düşüyor. Kendini daha farklı yerlere götürüyor. Fakat çevremizdeki Hıristiyan olan bu İngilizlere ve İskoçlara baktığımız zaman onlar bizden daha çok insandırlar.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Bu cümleyi söyleyen arkadaşlar ne yazık ki asimile olmuş demektir bana göre. Bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşından bunu duymak gerçekten üzüntü verici bir durumdur. Yani bu cümleyi kullanan arkadaşın kendisi Türkiyeli değil mi? Bir Türkiyelinin neden bir Türkiyeliyle işi olmasın? Bu bir çelişkidir. Sağlıklı bir düşüncenin ürünü değil kanaatimce. Herhalde bazı Türkiyeli arkadaşlardan maddi yönden darbe yedi bu arkadaşlar. Herkesi aynı zannediyor. Ama öyle değil durum. Her toplumda iyiler de vardır, kötüler de vardır. Önemli olan iyi insanları ayıklamaktır. Böyle bir düşünceye katılmam mümkün değildir.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Galiba Türkiyeli olup da bu ülkede yaşamaya gelen insanlar, maalesef iyi bir izlenim bırakmadıkları için böyle oluyor.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Valla derin bir konu bence. Ama sanıyorum arkadaşlar böyle bir söylemle ahlaki ve kişilik olarak bozulmuşluk konularına ve sorunlarına işaret etmek istiyorlar. Hakikaten bu ülkede, eğer sizin ait olduğunuz dini içerikli bir sosyal çevreniz yoksa sonunuz hiç iyi değil. Farkında olmadan bir de bakmışsınız ki, uçurumun kenarına gelmişsiniz. Ben uzun zamandır Londra’da yaşıyorum. Etrafımızda böyle zamanla asilime olmuş bir dünya insan hikâyesi duyuyoruz ve görüyoruz maalesef.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Evet bu cümleyi bende çok duydum ve bu cümleye ek olarak buraya gelenler iyi bile olsalar bozuluyor cümlesini de çok duydum.

Buna bağlı olarak kimse birbirine güven vermiyor ve bu yüzden böyle düşünülüyor. Acı ama gerçek...”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Buradaki Türklerin birbirleriyle iyi ilişkilerinin olmamasının ve güvensizliklerinin geçmişleriyle ilişkili olduğunu düşünüyorum.”

[Soru] = 12. *(Yine bir önceki soruyla bağlantılı olarak) buradaki arkadaşlar ‘benim Türkiyeli arkadaşlarla işim olmaz’, diyor dedik. Böyle söylüyorlar fakat bu ülkenin toplumuna da tam olarak uyum sağlayamıyorlar. Bu ülkenin insanlarıyla yeterli düzeyde sosyal ilişkiler kuramıyorlar. Sizce bu bir çelişki değil midir? Eğer bu durumu bir çelişki olarak görüyorsanız, bu çelişkili durumu ortaya çıkaran sebepler nelerdir ve bunlar nasıl aşılabılır?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Evet, aslında çelişkili bir durum. Buradaki Türk vatandaşları arkadaşlar birbirleriyle anlaşamıyorlar, dedik. Fakat yabancılarla da ilişkileri iyi değil. Neden? Çünkü bir defa yeterli İngilizceleri yok. Eğitim düzeyleri düşük. Yani işte ben lise terkim. Çoğu ilkokul ve ortaokul mezunu insanlar. İngilizcelelerini geliştirmeleri gerekiyor. İkinci bir sorun da bana göre diplomalı, kalitesi yüksek meslek sahibi değil buradaki arkadaşlar. Yani işte görüyorsunuz buradaki Türk vatandaşları genellikle kebabçı, kafeci, berber vs. yani topluluk içinde mühendis, doktor, avukat vs. gibi kalitesi yüksek meslektan arkadaşlarımız yok denecek kadar az. Sorunuzdaki problemler ciddidir. Çözümü de çok kolay değil. Belki sonraki kuşaklar, eğer yeteri kadar eğitilmiş olursa çözülebilir.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Şimdi bu aşılması çok zor bir problem olarak ortada. Bu sorun her zaman olacak. Bizim buradaki Türklerin kendilerini kabul ettirebilmeleri için çok çalışmaları gerekir. İnsanlara kendi kültürünü dilini kabul ettirebilirsin. Ama burada ki tüm İskoçlara ben Müslümanlığı ya da Türk kültürünü kabul ettirebilir miyim? Ettiremem. Nasıl ettiremem? Bakacak olursan savaşların nedeni kültürdür, dindir. Kendini kabul ettirmek zordur. Çevrendeki çekirdek insanlara anlatırsın. Ben buyum dersin, şuyum dersin. O şekilde kendini kabul ettirirsin. Sana psikolojik olarak bir rahatlık verir. Çünkü beş parmağın beşi bir değildir. Gittiğiniz yerlerde, devlet dairelerinde insanlar bazı yerlerde bakışlarıyla işlem yapılacaksa yapıyorlar bir zorluk çıkartmıyorlar. Zaman alır ama yine de yapması gerekeni yapar.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Yüzde yüz çelişkidir. Eğer bir insan kendi dininden örfünden âdetinden gelen insanlarla ilişki kurmakta sıkıntı çekiyorsa önce kendinde bir sıkıntı var demektir. Benim Türkiyeli arkadaşlarla işim olmaz diyenler asimile olmuş kişilerdir. Bunlar ne Türk olabilmiş ne de İngiliz olabilmişlerdir. Bu durum nasıl aşılabılır konusuna gelince, kişi önce kendi kişiliğini yeniden bulacak. Yaratılış gayesini bilecek. Yani neden yaratıldığı konusunda fikir sahibi olacak. Yaratılanı, yaratandan ötürü sevecek. Ondan sonra bu iş çözülür. Bu iş çorap sökücü gibidir. Bir ucundan tuttun mu, gerisi çorap sökücü gibi gelir. Ama böyle bakarsa olayı çözer, değilse sorunların içinde gömülür gider.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Bu bir çelişkidir şüphesiz. Ancak bunun nedenleri çok boyutludur. Bana göre en önemli unsur, bu ülkeye gelen birçok Türkiyeli bu ülkedeki dili ne iyice öğreniyor, ne de bu ülkedeki zihniyeti iyice öğrenme çabası gösteriyor.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Bence böylesi bir çelişkili durum, azınlık psikolojisinden ve ait olunan toplumdaki sınırlama isteğinden kaynaklanıyor olabilir. Sonuçta, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı birisi bu ülkede, cebinde İngiliz pasaportu taşısa da (elleriyle tırnak işareti yapıyor) yabancı ve göçmendir. Bu psikoloji de insanları azınlık psikolojisinde tutuyor. Yani buradaki göçmen Türkler, kendilerini sürekli bir savunma psikozu içinde görüyorlar bence.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Çelişkiden çok ben bunu iki kültür arasında sıkışmışlık diye yorumluyorum. Siz benden iyi bilirsiniz bu durum insan psikolojisini en kötü etkileyen faktörlerden biridir. Bana kalırsa bunu şöyle tasvir edebiliriz; merdivenin alt basamağından yukarıya ya da aşağıya inerken sağlam basmayınca insan yuvarlanıp gider ya. İşte tıpkı böyle, bu kültür geçişini yapamayan Türklerde -ki çoğunluğu böyle- iki tarafa da ait olmadan boşlukta yaşıyorlar.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Tamamıyla çelişki söz konusu! Tüm bu durumu burada yaşayan Türklerin eğitim seviyelerine bağlıyorum. Kendi göçmen halkını beğenmiyorlar. Nereden, nasıl gelmiş, burada nasıl yaşıyor, vs. gibi noktalara takılıyor. Aynı zamanda da aynı sorunları burada yaşayan yerel insanlarla yaşıyorlar. Sonuç itibarıyla sosyal hayat sıfır oluyor. Etrafında güvenip ilişki kurabileceği insan kalmıyor.”

[Soru] = 13. (Üç yıldır içinde yaşadığınızde yaşayan birisi olarak) buradaki insanların birbirleriyle sosyal ilişkilerini maddiyat yani para üzerinden kurduklarını gözlemledim. Dolayısıyla buradaki Türk toplumunda gereğinden fazla bir sekülerleşme/dünyevileşme yani maddiyata aşırı bir düşkünlük sorunu olduğunu düşünüyorum. Bu tespitime katılır mısınız? Bu konuda neler söylemek istersiniz?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Doğrudur, doğrudur. Aynen katılıyorum. Hocam Edinburgh’da yaşayan Türk topluluğunda aşırı derecede yozlaşma, yani özellikle de kültürel yozlaşma var. Zaten Türkiye’den çok uzakta gurbette bulunduğu için bir zaman sonra ister istemez kendi kültüründen uzaklaşıyorsun. Onu yaşayamıyorsun. Yaşayamayınca da mecburen dini ve kültürel değerlerin yozlaşıyor. Buraya adapte olmaya çalışıyorsun, bunu da yeteri kadar yapamayınca ortaya acayip bir durum çıkıyor. Buraya adapte olmaya çalışırken bir taraftan da ait olduğun değerlerden ödün veriyorsun. Sana ait olan değerleri kaybedince buradaki yerli halk gibi hayat yaşamaya çalışıyorsun. Bunlar için hayatta en önemli olan paradır, maddiyattır. Bir süre sonra bu senin için de geçerli olmaya başlıyor.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Tabi bizim insanlarımız elhamdülillah Müslüman’ım diyorlar, fakat Yahudi dininden olan insanlardan daha beter bir yaşamları var. Bir insan dua eder, namaz kılar, onu Allah kabul eder veya etmez. Herkes kendi kendini kandırır. Burada dediğim gibi insanların dini yok ve konuşmayı bilmiyorlar. Yapacakları tek şey nedir? Ya senin üstüne basacak para kazanacak, senin iyi niyetini kötüye kullanacak ve işi bittikten sonra seni çöpe atacak kullanılmış mendil gibi. Genellikle bu şekilde oluyor burada bu işler. Yani maddiyat ön plandadır. Sonra kalkıp sana ben böyle dindarım, böyle kültürü biliyorum derler. Bunların hepsi yalan, hikâye ve palavra. Adam namaz kılırsam nasıl çıkar sağlarım diyerek gidiyor namaz kılıyor. Nasıl çıkar sağlarım diye düşünüyor gidiyor parkta içki içiyor. Bu tip ilişkiler var yani. Çünkü buradaki topluma kendini kabul ettirmeye çalışıyor. İnsanlarla diyalog kuramadığı için kendisi küçük oluyor. Bu durum, burada göçmen olan herkesin psikolojisinde olan bir şeydir. Ben burada ikinci vatandaş mıyım? İkinci vatandaşım. Ama ben kendimi ikinci vatandaş olarak görmüyorum. Ben kendime diyorum ki ben burada hem Türk’üm hem de İskoç’um.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Büyük oranda katılıyorum. Burada hemen hemen tüm dostluklar ne yazık ki maddiyat üzerine kurulmuş. İnsanlar çok da haksız değerler. Çünkü bu ülkedeki yaşam şartları para üzerine kurulmuş. Sistem kapitalizm sistemi olunca sonuçta böyle bir şey çıkmış. Gerçi artık burayı bırakın, Türkiye’de bile ilişkiler böyle kurulmaya başlamış. Sene de bir ay izine gideriz ailecek Türkiye’ye. Orada da görebiliyorum. Fakat Avrupa daha da farklıdır. Burada çalışsan da çalışmasan da evin belli bir gideri var. Bu çarkı çevirmek kolay değil. Bu da insanda başlı başına bir stres yapıyor.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Buraya Türkiye’den gelme sebepleri ve de akabinde buraya tam olarak entegre olamamaları insanları böyle bir ekonomik sekülerleşmeye itmiştir.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Elbette bu tespitinize katılıyorum. Çünkü gerek bu ülkeye yani İngiltere’ye, gerekse diğer Avrupa ülkelerine, işte bu Almanya olsun, Fransa olsun veya Danimarka olsun, bizim Türk arkadaşlar yurtdışına çıkarken tek amaçları vardı, o da biraz para biriktirip veya kazanıp sonra tekrar Türkiye’ye geri dönmekti. Ama durum böyle olmadı. İşte sonrası, malum sizinde bir araştırmacı olarak sanıyorum üç yıldır buradaki insanlardan dinlediğiniz hikâyelerle kafanızdaki şablon şekillendi diyebilirim. Ama sonuçta, bu gereğinden fazla dünyevileşme konusu, Türklerin Türkiye’deki beklenti ve eğilimlerinin bir devamı şeklinde gelişti bence buralarda. Ancak şunu da söylemeliyim ki, bu ülkede dini bir oluşum içerisine girenler, biraz sanki diğerlerine göre kendilerini daha iyi olumlu bir çizgide tutabildiler gibi geliyor bana.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Böyle bir düşünceye katılamam. Çevremde gözlediğim kadarıyla böyle bir şeyi fark etmedim.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Bu sadece burada değil, Türk toplumunun genelinde yani Türkiye’de de söz konusu olan bir durum bence.”

[Soru] = 14. (Ve belki de en önemlisi), günün birinde bu ülkeden Türkiye’ye dönüş yaparsanız eğer, burada arkadaş olduğunuz insanlarla arkadaşlıklarınızı devam ettirmek ister misiniz? Niçin?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Bu hafta Türkiye’ye kesin dönüş yapmayı planlıyorum. Eğer Türkiye’ye kesin dönüş yapabilirsem, buradaki arkadaşlarla asla görüşmeyi düşünmüyorum. Kendi adıma konuşayım ben hayatım boyunca uçlarda yaşayan birisi oldum. Yani hayatımda ya hep ya hiç oldu. Ortası yok benim için. Ben burada yaşadığım süre içerisinde elimden geldiğince Türk arkadaşlara gereken yardımı ve özveriği yaptığımı düşünüyorum. Fakat arkadaşlar bunu anlamadı. Beni çok sıkıntıya soktular. Bu sebepten insanlık S...’ı kaybetti. Buradaki İskoç arkadaşlarla belki görüşebilirim hayatımın geri kalanında. Fakat Türk arkadaşlarla asla görüşmeyi düşünmüyorum. Çünkü güvensizlik ve sadakatsizlik durumu var.” [Not: Röportajdan bir hafta sonra yapılan araştırmalar sonucunda bu denekğin Türkiye’ye dönüş yaptığı kaydedilmiştir.]

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Buradaki arkadaşlarla arkadaşlığımı devam ettirmek ister miyim? Devam ettiririm tabii niye ettirmeyeyim. İnsan insana muhtaçtır her zaman. İnsanın insana hep işi düşer. Ne kadar zengin de olsan, ne kadar sağlıklı da olsan, şu anda hiç kimse sağlığının da zenginliğinin de garantisini veremez. O yüzden insan ilişkileri çok önemlidir hayatta. Tabii ki dostluğumu ve arkadaşlığımı devam ettiririm. Fakat bunu samimi olarak gördüğüm insanlarla yaparım. Yani beraber güldüğüm ve ağladığım insanlarla yaparım. Yani seçici olurum. Faydası değil, zararı olan insanlarla asla. Allah göstermesin onlar benimle kontak kurmasın, ben de onlarla kontak kurmam zaten.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Arkadaşlık edilmesi gerekenlerle elbette ederim. Edilmesi gerekmeyenlerle de burada da etmiyorum, Türkiye’de de etmem. Benim kişiliğime müspet yönde katkı sağlayacak, vizyonuma vizyon katabilecek insanlarla arkadaşlık, dostluk etmeyi devam ettireceğim elimden geldiğince. Türkiye’de veya bu Londra’da olması fark etmiyor bana göre. Dostluk dostluktur, dostluğun sınırları olmuyor.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Tabii ki ederim. Çünkü arkadaş, her yerde arkadaşır.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Evet, isterim devam ettirmeyi arkadaşlık ilişkilerimde. Çünkü konumum gereği arkadaş çevremi kurarken dikkatli oldum ve

hep seçici oldum. Dolayısıyla da güzel ve sağlıklı bir sosyal çevre yaptığımı düşünüyorum.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Benim fazla arkadaşım yok zaten buralarda. Olanlarla da kesinlikle görüşürüm. Çünkü onlar az ve özler.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Tabii ki ettiririm. Ortak bir şeyler paylaştığım insanlar hayatımın sonuna kadar hayatımın bir parçası olarak kalırlar.”

[Soru] = 15. -Çinli, Pakistanlı, Polonyalı gibi diğer milletlerden insanlarla kıyaslandığında İskoçya’da/Londra’da yaşayan Türk toplumunda, bir araya gelip birlikte güzel işler yapamama gibi bir sıkıntuların yaşandığını görüyorum. Bu görüşüme katılır mısınız?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Evet. Çünkü millet olmayla ilgili bir bilinçleri yok maalesef. En temel sorun bu. Sonra hasetlik ve fesatlık vs. de işin içine girince birlikte hareket etmek maalesef mümkün olmuyor çoğu zaman.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Bir araya gelip güzel işler yapamıyor bizim Türk topluluğumuz. İşte dediğiniz gibi birbirimizle uyumlu yaşamıyoruz. M...K...’nun George ile ilişkisi var veya William ile ilişkisi var bir Türk olarak. Buradaki hayat daha çok duygusal ve materyalist olduğu için herkes hayatında zaten kendi işleriyle uğraşiyor. Bu yüzden burada sen Cristmas kutlamıyorsan bu insanlarla artık yirmi üç nisanda veya ramazanda bir araya gelmen zor oluyor.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Tabii ki de zaman zaman Londra’daki Türk topluluğu içerisinde bazı sorunların yaşandığını görüyoruz veya duyuyoruz. Doğrudur.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Katılıyorum.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Elbette ki bu konuda da çok şeyler söylenebilir. Ancak fazla detaylı konuşmak istemiyorum.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Ben bunu Türk milleti olarak değil de topluluktaki sayının artışına bağlıyorum. Hangi toplumda olursa olsun kişi sayısı arttıkça ortak karar almak zorlaşır. Çünkü toplumda her etnik yapıdan insanlar var. Bu da durumu daha da zorlaştırır elbette.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Kesinlikle...”

[Soru] = 16. Eğer siz de benim görüşümü paylaşıyorsanız, size göre bu sorunun sebepleri ve çözüm önerileri neler olabilir?

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Evet, buradaki Türk arkadaşlar bir araya gelip güzel işler yapamıyorlar. Doğrudur. Fakat bu durum sadece Türklerde değil, diğer topluluklarda aynı sorun var. Mesela bir Polonyalılarda da var, İtalyanlarda da var. Yine örneğin, Pakistanlılar da genelde pek anlaşamıyorlar, hiç birbirlerini sevmezler. Konuya bizim topluluk açısından bakarsak, biz bu birlik konusunu Türkiye’de

başaramıyoruz ki bu yurt dışında mümkün değil. Çözüm önerisi olarak mucize olması lazım hocam, yani sihirli bir örnek.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Sebeplerini söyledim çözüm göremiyorum. Çözümü yok, yani çözümsüz. Bir araya gelip bir şey yapılmaz. Nasıl yaparsın? Türk ile Türk nadir olarak birlikte iş yapar. Çünkü samimiyetlik ve dürüstlük olmadığı için bilmiyorum çözüm önerisi nedir? Belki dürüst davranmak olabilir. Tabi canım dürüst olacaksın, samimi olacaksın. Bir iş yapıyorsan bir ekmek yiyeceksen helal ekmek peşindeysen namuslu bir insansan namusunla ekmek kazanmak peşindeysen aldığın ekmeği çoluk-çocuğunla paylaşacaksan herkesle iş yaparsın. Samimi insan bulabildikten sonra Türk olmuş, Japon olmuş, Pakistanlı olmuş, İskoç olmuş önemli değil. Bizim toplumumuzda bu insanlardan yok mu? Vardır samimi insanlar fakat ben tanışmadım. Bizim insanlarımız ben bu insanın üzerinden nasıl çıkar sağlarını veya nasıl para kazanabilirim mantığa sahip olduğu için bizim bir araya gelip bir iş yapmamız şu an için mümkün değil. Belki biz yapamayabiliriz ama sonraki gelecek nesil inşallah yapabilir.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “İngiltere’de yaşayan Türk topluluğundaki problemlerin temelinde bu insanların geçmişten getirdikleri vardır. Çözüm olarak bu insanları Londra’da yaşayan Türk topluluğu bünyesine katmak lazım. Bu da süreç isteyen bir şeydir. İnsanları, meyhaneden çıkarıp camiye katmak kolay bir şey değildir. Ya da bu türden sosyal işler için veya dini hizmetler için maddi yardım yapmaya alışmamış bir insandan almaya çalışmak kolay bir iş değildir. Bu süreç ister. Ama imkânsız da değildir. Zaman ister.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Bunun sebepleri insanların buraya geliş nedenleri ve yollarıdır. Pakistanlı veya diğer insanların buraya geliş yolları birbirinden farklıdır.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Evet, paylaşıyorum. Bu konu basit bir sorun değil. Kültürel derinliklerinde aranmalı cevabı diye düşünüyorum.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Tek bir çözümü var bu işin. O da iyi organize ve idaredir. Fakat toplum ilgisizse istediğiniz kadar güzel organize olunsun yine sonuç başarısız olacaktır.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Tüm bu sorunların sebebi eğitimsizlik, insanların kendi çıkarlarını düşünmesi, bencillik, anti-sosyal bir toplumdan-gruptan gelmiş olmalarıdır.”

[Soru] = 17. *Bu ülkede yaşayan Türk toplumu olarak, size göre kendi geleceğiniz ve sonraki kuşaklarımız için ne gibi güzel ve faydalı şeyler yapılmalıdır?*

+Denek-1=R-1: [S. Y.; E / 46] “Bence yapacak bir şey yok kısa vadede. Şu anda yapılanların da pek bir faydası olacağı kanısında değilim. Çünkü çocuklar burada

doğup büyüdüğü için buranın kültürünü alıyor ve ister istemez kendi kültürüne ve ülkesine yabancılaşıyor. Belki Türk kültürünü çocuklarımıza aktaracak kurslar açılabilir, sosyal aktiviteler yapılabilir. İşte din dersleri verilebilir, dini hassasiyetlerini korumaları için.”

+Denek-2=R-2: [M. K.; E / 36] “Valla bir araya gelmemiz lazım özel günlerimizde, bayramlarımızda, ramazanımızda. Bir araya gelip ailelerimizle çocuklarımızla kaliteli sohbetler edip tarih konuşup din konuşup, şarkılar, türküler, sohbetler edip, yemekler yiyip, güzel şeyler paylaşırsak çocuklarımızda bunu görüp bizden örnek alır. O şekilde yürür. Biz inşallah bunları yaparız. Ama yine dediğim gibi bu çok zor olacak. Çünkü biz bir araya gelemez ki. Bizde kıskançlık var. Bizde samimi-yetsizlik var. Nasıl ki beş parmağın beşi bir değil ise herkes aynı değil elbette. Fakat buraya geldiğin için gurbette yaşadığın için psikolojin farklı olur. Türkiye’de olsa ben bu adama bir terbiyesizlik bir namussuzluk yapsam düşünürsün acaba ne olur diye. Buraya geldiğin zaman mecbur karnını doyurmak için çalışacaksın. Aslında mesele karnını doyurmak değil. Bu ülkede zaten karnın doyar, işin de olmasa evin de olmasa aç da kalmazsın, açıkta da kalmazsın. Ama açgözlü olduğun için kısıtlı bir çevren olduğu için kısıtlı bir iş yapabileceğin için gidip gelmeden yapamazsın, yabancı dilin yoktur ve bunun için doğru düzgün gidip iş yapamazsın. Ya temizlikçilik yaparsın veya çöpçülük yaparsın. Yani bunlarda çalışmak ayıp değil. Herkes ekmeğini yiyecek, yer ama ne oluyor? İmkânların kısıtlı. Çünkü sen kendini yetiştirmediğin için hep böyle olacak. Buradaki göçmen Türk toplumundan arkadaşlar bir araya gelip güzel işler yapamaz. Belki kendi grupları vardır üç beş kişi, o kadar.”

+Denek-3=R-3: [Ü. Ç.; E / 45] “Valla halkların birbirine kaynaşabileceği, Rabbinin daha fazla rızasını nasıl alabiliriz diye ortak noktada buluşabileceğimiz düşüncelerin etrafında çalışmalar yapılabilir. Bunların içinde en iyi örnek, sıra geceleri vardı eskiden mesela. Bunu devam ettirebiliriz. Ondan sonra camilerde, belirli günlerde zaman ayırabiliriz. Yani her şey olaya nasıl baktığına bağlıdır. Temel sebep şu olmalıdır; ben imanımı daha fazla nasıl kuvvetlendirebilirim? Zaten tüm sıkıntıların temeli imandır. Dindarlıklarını güçlendirecek çeşitli etkinlikler, çalışmalar, varyasyonlar denemek lazım. Bu kolay bir şey değil, ama bu ulvi görevi sadece hocaların değil Müslüman olan herkesin burada bir sorumluluk hissetmesi lazım. Yani İngilizlere veya diğer uyruktan milletlere göre biz birer modeliz. Yani biz iyi bir şeyler sunarsak insanlara, o insanlar bizler hakkında olumlu kanaatte bulunacaklar. Müslüman, Müslüman’a yakışır şekilde yaşamalı ve hareket etmelidir. Bu da Müslüman olmayan toplumlarda ister istemez takip ediliyor. Bu çok önemlidir.”

+Denek-4=R-4: [Y. K.; E / 38] “Öncelikle insanlar, kendi kültürlerini unutmadan buradaki ortama entegre olabilmeyi başarabilmelidir. Bunun için gerekli şeyler neyse onlar yapılmalıdır.”

+Denek-5=R-5: [M. E. A.; E / 44] “Bir toplumu toplum yapan sosyal kurumların da mutlaka bu ülkede inşa edilmesi gerekir. Örneğin; okul, cami vs. bunlar insan hayatı için önemli olan kurumlar zaten. Kaldı ki, bizim gibi yabancı bir ülkede göçmen hayatı yaşayan kimseler için bu kurumlar, ait olduğumuz kültürel, dini ve milli kimliğimizin devamı için hayatı önem taşıyor.”

+Denek-6=R-6: [D. V.; K / 26] “Buradaki en büyük sorun burada büyüyen çocukların kendi öz ata kültürlerinden uzakta büyümesidir. Bunu önlemek için yapılacak her şey Türk kültürü ve toplumu için yapılan en faydalı şey olacaktır.”

+Denek-7=R-7: [S. S.; K / 32] “Burada ortak bir göçmen topluluğumuzun olması yeni kuşaklar için çok önemlidir diye düşünüyorum.”

SONUÇ

Müslüman-Türk göçmenlerin yarım yüzyıl öncesinden başlayan dış-göç serüvenlerinde bilinen veya bilinmeyen birçok trajik olaylar yaşanmıştır. Bu trajedi, Müslüman-Türk göçmenlerin yeni vatanları ile kendi anavatanları arasında bir süre sonra melez bir kültür ortaya çıkarmalarıyla başlamıştır. Türk göçmenler, yeni vatanlarında geleneksel yaşamlarını sürdürmeye devam etmişlerdir. Böylece onlar hem yeni psiko-sosyal içerikli olguların dışında, hem de anavatanlarında yaşadıklarından farklı ve yeni bir sosyal sınıf ortaya çıkarmışlardır. Böylelikle Müslüman-Türk göçmenlerin diasporik yaşamları, anavatan ve yeni vatan kültürleri arasında sıkıştıkları için her iki vatanın da psiko-sosyal gerçeklikleri üzerinden gerekli olan beklentilerini yerine getirememişlerdir. Bunun yanı sıra göçmenlerin tarafından bakıldığında ise onların da her iki vatandan beklentileri gerçekleşmemiştir. Çünkü her iki vatanın da beklentileri, bu yeni oluşan melez kültüre yönelik tasarlanmamıştır (Taşgın, 2009: 597).

‘Özel, sosyal, dinsel’ vb. çeşitli diasporik yaşam boyutlarının yanı sıra ‘kimlik, anomi, yalnızlık, sosyal dışlanma, asimilasyon ve entegrasyon’ gibi diasporik olgular ile ‘kendini gerçekleştirme, yaşamı sürdürme nedenleri, ümitsizlik, kaygı ve depresyon’ gibi çeşitli ruh sağlığı parametreleri hakkındaki öznel algılarına bağlı olarak diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin görüşlerini ortaya çıkarmayı amaçlayan bu nitel çalışmanın birinci makalesinde; Müslüman-Türk göçmenlerin “özel ve sosyal yaşamları” üzerine elde edilen bulgular çerçevesinde aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

i. Sosyo-Demografik Özellikler

- Bu nitel araştırmaya katılan deneklerin dikkati çeken ortak özelliklerinden birinin, dış-göç öncesinde sosyo-ekonomik olarak ortanın altı ve orta sınıf ailelerin çocukları olmalarıdır (bkz. Soru-1; Denek: 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7).

- Yurtdışına yapılan dış-göç motivasyonlarının deneklerin eğitim düzeylerine ve dolayısıyla yaşam felsefelerine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Dolayısıyla yüksek bir eğitim düzeyine sahip olan deneklerin dış-göç motivasyonlarını daha çok 'iyi bir eğitim almak veya bir alanda uzmanlık eğitimi almak' gibi faktörler belirlerken (bkz. Soru-1; Denek: 4 & 5); eğitim düzeyi düşük olanların dış-göç motivasyonlarını ise 'işçi olarak çalışmak ve ekonomik olarak iyi bir gelir düzeyine sahip olmak' gibi faktörlerin belirlediği görülmüştür (bkz. Soru-1; Denek: 1 & 2 & 3).

ii. Yurtdışına Çıkış Öyküsü

- Deneklerin yurtdışına çıkış öykülerine bakıldığında, dış-göç deneyim sebeplerinin birbirlerinden farklı oldukları bulunmuştur. Belirlenen bu sebepler ise; (a) eğitim düzeyi yetersiz fakat buna karşın abartılmış bir kişisel potansiyel algısı (bkz. Soru-2; Denek: 1); (b) sahil evliliği (bkz. Soru-2; Denek: 2); (c) ekonomik nedenler, yani daha fazla ekonomik kazanç sağlayarak daha iyi bir yaşam sürme arzusu (bkz. Soru-2; Denek: 3); (d) akademik kariyer yapma (bkz. Soru-2; Denek: 4 & 5 & 6); (e) ailesel nedenler (bkz. Soru-2; Denek: 7)' şeklinde sıralanabilir.
- Ayrıca yine deneklerin dış-göç sürecinde şu anki yaşadıkları ülkeye girişlerini ise yasal (bkz. Soru-3; Denek: 2 & 4 & 5 & 6 & 7) ve yasal olmayan (bkz. Soru-3; Denek: 1 & 3) yollardan yaptıkları görülmüştür. Öte yandan dış-göç deneyimi sürecinde yasal yollardan giremeyen Müslüman-Türk göçmenlerin (bkz. Soru-4; Denek: 3) yasal yollardan girenlere oranla yaşamlarında iz bırakan hatıralara daha fazla sahip oldukları saptanmıştır. Yine Müslüman-Türk göçmenlerin yurt dışına çıkarken geride kendilerini bağlayacak yakınları olanların yanı sıra (bkz. Soru-5; Denek: 2 & 3 & 5 & 6 & 7), kaybedecek hiçbir şeyi olmayanların da var olduğu (bkz. Soru-5; Denek: 1) gözlenmiştir.

iii. Özel Yaşam

- Türkiye'den Birleşik Krallık'a dış-göç deneyimi yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin özel yaşamlarına bakıldığında, ruh sağlığını bozucu etki yapabilecek düzeyde bazı trajik olayların yaşandığı görülmektedir. Özel yaşamın en önemli boyutunun 'aile' faktörü olduğu bilinmektedir. Göçmenlerin bir kısmının Türkiye'den bekâr olarak çıkıp Birleşik Krallık'ta evlilik yaptıkları (bkz. Soru-6; Denek: 1 & 6), bazılarının ise Türkiye'den evlilik yaparak çıktıkları (bkz. Soru-6; Denek: 2 & 3 & 4 & 5) tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra nikâhsız birliktelik yaşayan göçmenlerin (bkz. Soru-6; Denek: 7) olduğu da görülmüştür.
- Ayrıca Müslüman-Türk göçmenlerin aile yaşamlarında, özellikle yabancı kadınlarla yapılan evliliklerin sonlandırılması durumunda, yabancı kadınların Türk göçmen erkeklerin çocuklara olan bağlılıklarını bilmeleri sebebiyle bunu

kötü niyetli olarak kullandıkları görülmektedir. Örneğin; "...Boşandıktan sonra bana çocuğumu göstermek istemedi. Polise beni şikâyet etti. Çocuğumu bana karşı silah olarak kullanmak istedi. Ben de buna izin vermedim. Beni bu ülkeye bağlayan sadece çocuğum vardı. Ama artık o da yok. Hasretini kalbime gömeceğim. Çünkü çok yoruldum ve bu ülkeyi en kısa zamanda terk etmek istiyorum." (E/46). Bu deneyin röportajdan kısa bir süre sonra ülkeyi terk ettiği kaydedilmiştir.

iv. Sosyal Yaşam ve Sosyal İlişkilerin Niteliği

- Diasporik yaşam süren Müslüman-Türk göçmenlerin sosyal yaşamlarına bakıldığında, kendi milletinden yani Türklerden arkadaşları olanların (bkz. Soru-7; Denek: 3 & 6) yanı sıra yabancılarla arkadaşlık yaptığını söyleyenlerin de var olduğu (bkz. Soru-7; Denek: 1 & 2 & 4 & 5 & 7) kaydedilmiştir. Fakat elde edilen nitel verilere bakıldığında ise özellikle Türklerle kurulan sosyal ilişkilerin problemlili olduğu söylenebilir. Örneğin; "...Her ülkeden arkadaşım var. Fakat dostum var mı onu bilemiyorum. Tabi buradaki Türkler birbirine yaklaşırken menfaatle yaklaştığı için arkadaşım var ama elimden geldiği kadar uzak durmaya çalışıyorum..." (E/36). Bu deneyin nitel ifadeleri bu konudaki problemleri açık biçimde ortaya koymaktadır.
- Müslüman-Türk göçmenlerin sosyal yaşamlarında kurmuş oldukları arkadaşlık-dostluk ilişkilerindeki öncelikleri sırasıyla (i) 'ahlaklı ve dürüst olması' (bkz. Soru-8; Denek: 1 & 4), (ii) 'kişilikli olması' (bkz. Soru-8; Denek: 2 & 3 & 6), (iii) 'ortak bir hayat felsefesine sahip olması' (bkz. Soru-8; Denek: 5) şeklinde saptanmıştır. Bunun yanı sıra çoğu Müslüman-Türk göçmenin içinde yaşadığı Türk azınlık topluluğu içindeki sosyal konumundan ve itibarından memnun olduğu (bkz. Soru-9; Denek: 2 & 3 & 5) tespit edilmiştir. Fakat var olan sosyal pozisyonunun ileride problem oluşturabileceğini düşünenlerin de olduğu gözlenmiştir. Örneğin; "...Dürüst olmak gerekirse ben Edinburg'ta kebabçı C...'in eşiyim D... değilim. Bu durum şu anlık rahatsız etmese de olması gerekenin bu olmadığını biliyorum. Şu anda rahatsız olmasam da ileride bu bir problem olabilir belki..." (K/26).
- Öte yandan Türkiye'deki sosyal itibar ve konumu ile Birleşik Krallık'taki sosyal itibar ve konumlarının karşılaştırılması gerekirse Türkiye'deki saygınlığının şu anda yaşadığı ülkedekinden daha fazla olduğunu düşünen deneklerin (bkz. Soru-10; Denek: 1 & 5 & 6 & 7) yanı sıra Birleşik Krallık'ta ki itibar ve saygınlığının daha fazla olduğunu (bkz. Soru-10; Denek: 3) söyleyenlerin de olduğu kaydedilmiştir.
- Ayrıca Müslüman-Türk göçmenlerin birbirleriyle kurmuş oldukları sosyal ilişkilerin problemlili olduğu gözlenmiştir. Örneğin; "...Bu sorunun temelinde de

bana göre menfaat çatışmaları var. Yani, buradaki Türk arkadaşların geçmiş zamanlarında birbirleriyle ticari alışverişleri olmuş. Bu süreçte birbirlerini dolandırmışlar, çarpmışlar, ekonomik olarak yaralamışlar. Bu da birbirlerine karşı güvensizlik ve saygısızlık durumunu ortaya çıkartmış.” (E/46). Bu sosyal ilişki probleminin temelini de ekonomik çıkar çatışmalarının oluşturduğu (bkz. Soru-11; Denek: 1 & 2) söylenebilir.

- Bunun yanı sıra Birleşik Krallık'ta yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin kendi vatandaşlarıyla ilişkilerinin iyi olmamasının yanı sıra içinde yaşadıkları ülkenin vatandaşlarıyla ilişkilerinin de istenilen düzeyde olmadığı saptanmıştır (bkz. Soru-12; Denek: 1). Deneklerin, ‘dil bariyeri ve yüksek statülü meslek sahibi olamama’ durumlarını, sözü edilen bu sorunun nedeni olarak gördükleri söylenebilir. Örneğin; “...Çünkü bir defa yeterli İngilizceleri yok. Eğitim düzeyleri düşük. Yani işte ben lise terkim. Çoğu ilkokul ve ortaokul mezunu insanlar. İngilizcelerini geliştirmeleri gerekiyor. İkinci bir sorun da bana göre diplomalı, kalitesi yüksek meslek sahibi değil buradaki arkadaşlar. Yani işte görüyorsunuz buradaki Türk vatandaşları genellikle kebabçı, kafeci, berber vs. yani topluluk içinde mühendis, doktor, avukat vs. gibi kalitesi yüksek meslekten arkadaşlarımız yok denecek kadar az...” (E/46) Deneğin bu ifadesi, durumu yeterince açık biçimde özetlemektedir. Bunun yanında ‘azınlık psikolojisi’ ile ‘iki kültür arasında sıkışmışlığın’ da bu psiko-sosyal entegrasyonu engellediğini düşünenlerin olduğu görülmüştür (bkz. Soru-12; Denek: 5 & 6).
- Birleşik Krallık'ta yaşayan Müslüman-Türk göçmenlerin kendi aralarında kurmuş oldukları sosyal ilişkilerin dinamiğinde ekonomik çıkar ilişkileri olduğu tespit edilmiştir. Bu durum da, kaçınılmaz olarak bu azınlık topluluğun dünyevileşme/sekülerleşme eğilimlerini arttırmıştır. Diasporik yaşam süren bu Müslüman-Türk göçmenlerin sekülerleşme eğilimlerinin temelinde ise içinde yaşanılan ikinci vatanın yaşam felsefesinin etkili olduğu görülmektedir. Yani deneklere göre bu konuda ikinci vatanın yaşam felsefesinde oldukça etkili olan ‘bireyselleşme ve bencillik’, Türk göçmen topluluğun da bir süre sonra yaşam felsefesi haline gelmiştir (bkz. Soru-13; Denek: 1 & 3 & 4). Örneğin; “...Sana ait olan değerleri kaybedince buradaki yerli halk gibi hayat yaşamaya çalışıyorsun. Bunlar için hayatta en önemli olan paradır, maddiyattır. Bir süre sonra bu senin için de geçerli olmaya başlıyor.” (E/46). Ancak söz konusu bu sekülerleşmeden kendini korumanın yolunun ‘kutsal şemsiye’ metaforundan hareketle dinsel bir sosyolojik oluşum içerisinde yer alma olduğunu söyleyenler de olmuştur (bkz. Soru-13; Denek: 5).
- Türkiye’ye kesin geri dönüş yapmaları durumunda, göçmen azınlıktaki arkadaşlıklarını devam ettirmeyeceğini söyleyen denekler (bkz. Soru-14; Denek: 1 & 2 & 3) olduğu gibi devam ettireceğini söyleyenlerin olduğu da tespit edilmiş-

tır (bkz. Soru-14; Denek: 4 & 5 & 6 & 7). Arkadaşlıklarını devam ettirmeme nedenleri olarak ise ‘güvensizlik, samimiyetsizlik ve sadakatsizlik’ gösterilmiştir (bkz. Soru-14; Denek: 1 & 2 & 4). Örneğin; “...Buradaki İskoç arkadaşlarla belki görüşebilirim hayatımın geri kalanında. Fakat Türk arkadaşlarla asla görüşmeyi düşünmüyorum. Çünkü güvensizlik ve sadakatsizlik durumu var.” (E/46). Buna karşın devam ettirmeyi düşünenlerin başlıca nedeni ise ‘seçici arkadaşlık ilişkileri’ olarak belirlenmiştir.

- Sosyal ilişkilerin sağlıklı yürütülebilmesi sonucunda ortaya çıkacak olan ortak enerji ve sinerji konusunda göçmen Müslüman-Türk toplumunda, bir araya gelip birlikte güzel işler yapılamayacağını düşünen bir kısım deneklerin olduğu saptanmıştır. Buna sebep olarak ise ‘birlikte yaşama bilincinin oluşmaması’ ve ‘hasetlik duygusu’nun gösterildiği (bkz. Soru-15; Denek: 1 & 2 & 3 & 4 & 7) saptanmıştır. Söz konusu problemin çözümünün mucize olduğunu söyleyen deneklerin yanı sıra (bkz. Soru-16; Denek: 1 & 2); bu problemin zaman içinde çözülebileceğine inanan deneklerin (Denek: 3 & 6) olduğu da görülmüştür.
- Sosyal ölümsüzlük düşüncesi bağlamında ise deneklerin bir kısmı, göçmen Türk topluluğunun kısa bir süreçte kendi geleceği ve sonraki kuşaklarına aktaracağı güzel ve faydalı şeyler yapılamayacağını düşünmektedir (bkz. Soru-17; Denek: 1 & 2). Örneğin; “...Türk kültürünü çocuklarımıza aktaracak kurslar açılabilir, sosyal aktiviteler yapılabilir. İşte din dersleri verilebilir, dini hassasiyetlerini korumaları için.” (E/46). Bu ifadeye göre uzun dönemde bir şeyler yapılabileceğini söyleyen deneklerin de olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak Müslüman-Türk göçmenlerin diğer yaşam alanları gibi özel ve sosyal yaşamlarının da, doğası gereği psiko-patolojik semptomları çok karmaşık olan diasporik yaşamın olumsuz yönlerinden etkilendiği görülmüştür.

BİBLİYOGRAFYA

- Akıncı, M. Ali & Kutlay, Y. (2009). Intergenerational identity reconstruction and ethnic identification among Turkish speakers in France. [içinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 123-137). Ankara: Orion Kitabevi.
- Creswell, J. W. (2009). *Qualitative inquiry & research design choosing among five approaches*. USA: Sage Publications
- Çayır, N. A. & Gökbulut, Ö. (2015). Yaratıcı drama yöntemi ile öğretmen yeterliklerinden kişisel gelişim üzerine nitel bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (2), 252-270.
- Erdoğan, M. M. (2015). Avrupa'da Türkiye kökenli göçmenler ve 'Euro-Turks barometre' araştırmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 108-148.
- Gencer, M. (2009). Almanya'daki Türk göçmenlerin uyum ve eğitim süreçleri. [içinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 399-406). Ankara: Orion Kitabevi.
- Hıdıroğlu, K. (2011). *Sosyolojide diaspora incelemeleri: Görüşler, kavramlar ve teoriler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kalra, V. & Kalhon, K. R. & Hutnyuk, J. (2005). *Diaspora and hybridity*. London: Sage Publications.
- Oruçlu, A. (1999). Müslüman kökenli göçmenler ve Avrupa: Bugün ve gelecek üzerine. *Mehir Dergisi*, 4, 101-118.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntembilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (1), 323-343.
- Şen, F. (2009). Avrupa Birliği-Türkiye ilişkileri çerçevesinde göçmenler. [içinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 63-65). Ankara: Orion Kitabevi.
- Taşgın, A. (2009). Türkiyeli göçmenlerin kurgusu: İki kültür kısılcından çıkış imkânı. [içinde] M. Erdoğan. (ed.), *Yurtdışındaki Türkler: 50. yılında göç ve uyum / Turks abroad: Migration and integration in its 50th year* (ss. 597-607). Ankara: Orion Kitabevi.
- Yıldırım, A. (1999). Nitel araştırma yöntemlerinin temel özellikleri ve eğitim araştırmalarındaki yeri ve önemi. *Eğitim ve Bilim*, 23 (112), 7-17.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

EKLER

Ek-1:

Diasporik Yaşamın Psiko-Anatomisi Üzerine Röportaj

Soruları

*****

[Öncelikle, bilimsel bir araştırmamız için gerekli olan röportajımıza gönüllü olarak katılma isteğimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederek başlamak istiyorum.]

► *Sosyo-Demografik Özellikler*

(Katılımcının Kendini Tanıtması – Kısa Özgeçmiş):

1. Kendinizi bize kısaca tanıtır mısınız? Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinizin hepsini dikkate alarak konuşacak olursak Türkiye’de nerede doğup büyüdüünüz, nerelerden eğitim aldınız, mesleğiniz nedir? vs. Yani, yurtdışına çıkmadan önceki kısa hayat hikayeniz nedir?

► *Yurtdışına Çıkış Öyküsü:*

2. Anavatanınız olan Türkiye’yi bırakarak bilmediğiniz bir ülkeye göç ettiniz. Sizin için bu dış göçün temel sebebi neydi? Yani niçin Türkiye’den yurtdışına çıkma ihtiyacı hissettiniz?
3. Türkiye’den çıkış hikâyeniz nasıl başladı ve gelişti? Ne tür bir yolla yurtdışına çıkış yaptınız? Yani bu ülkeye, ‘sahil evliliği ve öğrencilik durumu’ gibi resmi yollardan mı yoksa ‘kaçak giriş yapma’ gibi resmi olmayan yolları kullanarak mı geldiniz?
4. Türkiye’den bu ülkeye göç sürecinde unutmadığınız ve hayatınızda iz bırakan bir hatıranız/anınız oldu mu?
5. Yurt dışına çıkarken (yaşlı anne-baba, eş, çocuklar, hasta yakınlarınız gibi) geride sizi olumsuz anlamda etkileyecek ve sizin hayatınızda önemli olan bir şeyler bıraktınız mı? Şayet bıraktıysanız bunlar nelerdir?

► *Özel Yaşam:*

6. -Eğer izniniz olursa- özel hayatınızla ilgili bir soru sormak istiyorum. Şu an evli misiniz yoksa bekâr mısınız? Veya evlenerek başarılı olamayıp boşandınız mı? Yoksa Türkiye’de evliydimiz de buraya geldikten sonra yabancı bir kadınla

pasaport almak ve bu ülkede kalabilmek için evlilik mi yaptınız? Şayet Türkiye’de evli idiyeniz bu evliliğinize ne oldu? Türkiye’deki eşinizle bağlantınız hâlâ devam ediyor mu? Bu evliliğinizden çocuklarınız var mı? vs. Kısaca, özel yaşamınızla ilgili olarak bizimle neler paylaşabilirsiniz?

► *Sosyal Yaşam & Sosyal İlişkilerin Niteliği:*

7. Bu ülkede azınlık bir göçmen grubun üyesi olarak acaba sizin sosyal hayatınız nasıldır? Yani bu ülkede, etrafınızda arkadaşlık ve dostluk yapabildiğiniz insanlar var mı? Varsa bunlar kendi yurttaşlarımız mı yoksa yabancılar mı?
8. Sosyal yaşamınızda kurmuş olduğunuz arkadaşlık-dostluk ilişkilerindeki önceliğiniz nedir? Yani, birisiyle arkadaşlık kurarken öncelikli olarak onun milliyeti, dini, cinsiyeti, ahlakı vb. konularda en çok hangi özelliklerine dikkat edersiniz?
9. Edinburg’ta/Londra’da –veya daha önce Avrupa’da bulunduğunuz yerlerde yaşayan Türk toplumu içindeki sosyal konumunuzdan/yerinizden/itibarınızdan memnun musunuz? Niçin?
10. Türkiye’de yaşarken ait olduğunuz toplumdaki saygınlığınız, değeriniz ve o topluma faydalı olma duygunuz ile Edinburg’taki/Londra’daki Türk toplumu içindeki saygınlığınız, değeriniz ve buradaki topluma faydalı olma duygunuzu karşılaştırabilir misiniz?
11. Bu ülkede yaşayan Müslüman T.C. vatandaşı olan toplulukta bana ilginç gelen bir sosyal durum var. Hangi T.C. vatandaşıyla konuşsam ‘benim Türkiyeli arkadaşlarla işim olmaz’, diyor. Bu cümleyle size göre burada yaşayan vatandaşlarımız neyi anlatmaya çalışıyorlar?
12. (Yine bir önceki soruyla bağlantılı olarak) buradaki arkadaşlar ‘benim Türkiyeli arkadaşlarla işim olmaz’, diyor dedik. Böyle söylüyorlar fakat bu ülkenin toplumuna da tam olarak uyum sağlayamıyorlar. Bu ülkenin insanlarıyla yeterli düzeyde sosyal ilişkiler kuramıyorlar. Sizce bu bir çelişki değil midir? Eğer bu durumu bir çelişki olarak görüyorsanız, bu çelişkili durumu ortaya çıkaran sebepler nelerdir ve bunlar nasıl aşılabilir?
13. (Üç yıldır içinde yaşadığınız birisi olarak) buradaki insanların birbirleriyle sosyal ilişkilerini maddiyat yani para üzerinden kurduklarını gözlemledim. Dolayısıyla buradaki Türk toplumunda gereğinden fazla bir sekülerleşme/dünyevileşme yani maddiyata aşırı bir düşkünlük sorunu olduğunu düşünüyorum. Bu tespitime katılır mısınız? Bu konuda neler söylemek istersiniz?
14. (Ve belki de en önemlisi), günün birinde bu ülkeden Türkiye’ye dönüş yaparsanız eğer, burada arkadaş olduğunuz insanlarla arkadaşlıklarınızı devam ettirmek ister misiniz? Niçin?

15. Çinli, Pakistanlı, Polonyalı gibi diğer milletlerden insanlarla kıyaslandığında- İskoçya'da yaşayan Türk toplumunda, bir araya gelip birlikte güzel işler yapamama gibi bir sıkıntının yaşandığını görüyorum. Bu görüşüme katılırmısınız?
16. Eğer siz de benim görüşümü paylaşıyorsanız, size göre bu sorunun sebepleri ve çözüm önerileri neler olabilir?
17. Bu ülkede yaşayan Türk toplumu olarak, size göre kendi geleceğiniz ve sonraki kuşaklarınız için ne gibi güzel ve faydalı şeyler yapılmalıdır?

[devam edecek]